

**ДОКУМЕНТ НА ЕВРОПСКАТА БАНКА
ЗА ОБНОВА И РАЗВОЈ**

**СТРАТЕГИЈА ЗА
ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛОВЕНСКА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ЕБОР го преведува оригиналниот текст на документиот исклучиво заради полесно следење од страна на читателот. И покрај фактот што ЕБОР се обидува да обезбеди автентичност на преводот, не ја гарантира или не стои зад точноста на истиот. Читателот се обидува на веродостојноста на преводот на сопствен ризик. Во никакви околности ЕБОР или нејзините вработени или агенти нема да бидат одговорни поради евентуална неточност, грешка, пропус, бришење, недостигајок и/или какви и да се измени на содржината на преводот, без оглед на причината и евентуалната штеја која произлегува од тоа. Доколку постои разлика или контрадикторност помеѓу англиската и преведената верзија, за важечка се смета англиската.

I.	ПРЕПОРАКИ НА ПРЕТСЕДАТЕЛОТ	3
II.	НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА	8
1.	ПОРТФОЛИО НА БАНКАТА	8
1.1.	Преглед на досегашните активности	8
1.2.	Имплементација на последната стратегија	9
1.3.	Транзициски ефект и научени лекции	11
1.4.	Коефициент и квалитет на портфолиото	13
2.	РАБОТНО ОПКРУЖУВАЊЕ	13
2.1.	Клима за генерални реформи	13
2.1.1.	Политички развој	13
2.1.2.	Регионална интеграција	14
2.1.3.	Теми поврзани со интегритетот	15
2.1.4.	Социјални услови	16
2.1.5.	Теми поврзани со пазарот на трудот	17
2.1.6.	Правна реформа	18
2.1.7.	Еколошки теми	19
2.2.	Напредок во транзицијата и одговор на економијата	20
2.2.1.	Макро-економски услови меродавни за потфати на Банката	20
2.2.2.	Транзициски успех и транзициски предизвици	21
2.3.	Пристап до капитал	25
3.	СТРАТЕШКИ НАСОКИ	25
3.1.	Стратегии на банката за стратешкиот период	25
3.2.	Секторски предизвици и цели на банката	26
3.2.1.	Развој на приватниот сектор	26
3.2.2.	Финансиски сектор	27
3.2.3.	Инфраструктурен сектор	28
4.	СОРАБОТКА СО ДОНАТОРИ И ДРУГИ МФИ	30

III. АНЕКСИ

ANNEX 1: ПОЛИТИЧКА ПРОЦЕНКА

ANNEX 2: ПРАВНА ТРАНЗИЦИЈА

ANNEX 3: ЕКОЛОГИЈА

ANNEX 4: ОДБРАНИ ЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

ANNEX 5: ПОТПИШАНИ ПРОЕКТИ НА БАНКАТА

ANNEX 6: МОМЕНТАЛНИ ПРОЕКТИ ВО РАЗВОЈ

ANNEX 7: ПРОГРАМИ ЗА ТЕХНИЧКА СОРАБОТКА НА ЕБОР

ANNEX 8: МИЛТИЛАТЕРАЛНА И БИЛАТЕРАЛНА ПОМОШ

ANNEX 9: КАРТА НА ПЈР МАКЕДОНИЈА

I. Препораки на Претседателот

Поранешната југословенска република (ПЈР) Македонија продолжува да ги исполнува условите утврдени во член 1 од Спогодбата за основање на Банката. Имплементацијата на Охридскиот договор и напредокот во пристапувањето кон ЕУ претставуваат и понатаму поддршка кон нејзината политичка стабилност. Земјата доби статус на официјален кандидат, а членство во ЕУ во декември 2005 година. Потпишувањето на Охридскиот договор во август 2001 година го означил крајот на востанието на герилските групи на етничките Албанци. Договорот предвидува, со дејство *inter alia*, програма за територијална децентрализација насочена кон обезбедување поголема улога на општинските власти во локалната самоуправа. Иако Охридскиот договор е непопуларен кај одредени етнички Македонци, сепак, референдумот за Законот за локалната самоуправа одржан на 7 ноември 2004 година не успеа. Парламентарните избори се одржаа на 5 јули 2006 година.

Новиот тригодишен стендбај аранжман во висина од 51.7 милиони СДР, насочен кон реформите во здравството, правосудството и пазарот на трудот, беше одобрен од ММФ во август 2005 година. Реалниот пораст на БДП достигна 4 отсто во 2005 година, со силно учество на метало-преработувачката, текстилната и хемиската индустрија. Земјата пристапи кон Спогодбата за слободна трговија во Централна Европа (ЦЕФТА) во февруари 2006 година, што може да има позитивен ефект врз надворешната трговијата. Стабилниот пораст од околу 4 отсто годишно би требало да се задржи на среден рок, потпомогнат со процесот на пристапување кон ЕУ и натамошните структурни реформи. Невработеноста останува висока, со стапка од 36,5 отсто на крајот од 2005 година. Монетарната политика и понатаму се базира на курс на денарот кој е фактички врзан за еврото. Реформата во планирањето и управувањето со фискалните средства ја подобри стабилноста на јавните финансии.

ПЈР Македонија забележа стабилен напредок во структурните реформи во изминатите години. По воведувањето на законите кои го уредуваат новиот пензиски систем во септември 2005 година, на пазарот се појавија финансиски средства од приватните пензиски фондови како резултат на пензиската реформа. Во јануари 2006 година беше воведен едношалтерски систем за регистрација на деловните субјекти, со што се намали процедурата за основање претпријатија. Во март 2006 година Парламентот донесе нов Закон за стечај. Започна примената на фискалната децентрализација, што доведе до нови можности за поголема автономија на локалната самоуправа и контрола на инвестициите во локалната инфраструктура. Во јануари 2005 година новото претпријатие за пренос на енергија АД МЕПСО беше осамостоено од претходно интегрираното државно претпријатие „Електростопанство“. Во август 2005-та Владата донесе натамошни мерки за реструктурирање на енергетскиот сектор. Новата компанија за дистрибуција на енергија АД ЕСМ беше продадена во март 2006 година на австриски инвеститор, фирмата EVN AG. Во меѓувреме, Регулаторната комисија работи на нов систем за пресметка на цените на струјата. По донесување на законите за реформа на железницата од страна на Парламентот во април 2005-та, Владата успешно ги заврши разговорите со Светската банка во мај 2005 година за кредит од 15 милиони евра за реструктурирање на железницата. Неодамна добиениот статус на кандидат за членство во ЕУ сега веќе претставува натамошен акцелератор на структурните реформи.

Обемот на подршката на ПЈР Македонија од страна на Банката незначително се зголеми во текот на последниот стратешки период (средина на 2004 до средина на 2006) со 7 нови аранжмани¹ и тоа за 86 милиони евра², со што се добива вкупен кумулативен аранжман од 403,7 милиони евра, од кои 55,7 отсто се вложени во приватниот сектор. Охрабрува фактот дека два проекта беа склучени со странски спонзори и покрај генералното согледување дека постои тешка инвестициска клима во земјата.

Основни транзициски предизвици се следните:

- Подобрување на деловната клима, особено за МСП, забрзување на тековните реформи во правосудството, засилување на борбата против корупцијата, намалување на бирократијата (долги управни постапки со непредвидлив исход и нееднаков третман при доделувањето дозволи и одобренија), како и намалувањето на сигурноста околу сопственичките права;
- Јакнење на банкарскиот сектор со цел намалување на трошоците на финансирање, подобрување на пристапот на МСП кон изворите на финансирање, и
- Имплементација на приватизацијата и комерцијализацијата, како и подобрување на прописите кои ги уредуваат комуналните дејности, со цел да се привлечат значителни инвестиции за модернизација на соодветната инфраструктура паралелно со новиот процес на децентрализација во земјата.

Имајќи ги предвид транзициските предизвици како и Владината намера да се ограничи прифаќањето нови јавни задолжувања, банката најпрво ќе се фокусира кон подршката на приватниот сектор вклучувајќи го јакнењето на финансискиот сектор, како канал за финансирање на МСП. Во секторот на јавната инфраструктура банката, заедно со соодветните органи и други меѓународни финансиски институции, ќе пружа поддршка на проектите за обновување на основната инфраструктура преку потпомагање на натамошната приватизација на енергетскиот сектор и можните ППП-проекти/проекти на давање концесии (на пр. за Аеродромот Скопје). По успешна имплементација на постоечките проекти, основен предуслов за натамошна поддршка од банката ќе биде идентификацијата на последователни проекти во енергетскиот, транспортниот и општинскиот сектор. Стратешки приоритети на банката ќе бидат:

Корпоративниот сектор: Банката ќе ја насочи својата поддршка кон помали локални, извозно ориентирани претпријатија кои покажуваат добар корпоративен менаџмент, преку давање кредити, гаранции или преку обезбедување тековни инвестиции, вклучително и преку новата Програма на ЕБОР/Италија за локалните претпријатија на западен Балкан (филијала на ЕБОР во Италија за локални претпријатија од западниот Балкан). Помошта на локалните претпријатија ќе се обезбедува преку ТАМ/ДСУ-програми. Банката ќе продолжи со давањето поддршка на стратешки странски инвеститори.

Финансиски сектор: Банката ќе продолжи да се фокусира кон: (1) обезбедување средства за банките и нивна институционална поддршка, како помош за банките во развојот на нови производи (вклучувајќи ПОТ и кофинансирање), со цел да се зго-

¹ 4 нови операции, една во рамките на Програмата за МСП за Западен Балкан, и две во рамките на Програмата за олеснување на регионалната трговија (ПОРГ).

² Исклучувајќи ПОТ гаранции.

леми нивниот деловен обем на одржлива основа и да се подобри корпоративниот менаџмент; (2) канализирање на повеќе средства за финансирање на МСП преку комерцијалните банки и микро-кредитните институции, вклучувајќи ја имплементацијата на Програмата на ЕУ/ЕБОР за МСП од западниот Балкан и Програмата за финансирање на ММСП во западен Балкан и Хрватска; и (3) поддршка на банките во привлекувањето стратешки инвеститори и унапредувањето на секторот заради негова консолидација, со можно учество во спојувањата и преземањата на помали, кредитоспособни банки.

Инфраструктура: Банката ќе се фокусира на (1) поддршка на приватизацијата и комерцијализацијата на комуналните услуги, како и на спроведување на договорот за претприватизација на новоосновените претпријатија за производство и дистрибуција на енергија, (2) енергетски проекти кои се вклопуваат во развојот на регионалниот енергетски пазар, како што се регионалните интерконекции за струја и гас, (3) промовирање на регионални транспортни мрежи, вклучувајќи ја поддршката за доделување концесија за Аеродромот Скопје и реструктурирањето на секторот за одржување на патиштата и (4) поддршка на новиот процес на фискална децентрализација, преку можни инвестиции во водоводниот сектор за кои ќе гарантира општината.

Сите операции на ЕБОР во ПЈР Македонија се во согласност со еколошката политика на банката и ќе вклучуваат во себе, доколку е можно, еколошки акциони планови во согласност со задачата на банката на активна поддршка на еколошки здрав и одржлив развој кој би се обезбедил со инвестиционите проекти.

Техничката соработка и кофинансирањето ќе останат клучни во процесите на изготвување проекти и институционалната надградба, а особено при потпомагањето на локалните претпријатија во помал обем и кај потфатите во јавниот сектор. Банката ќе продолжи со тесната соработка со ЕУ/ЕАР и со билатералните донаторски институции. Одлуката за создавање на нов мултидонаторски фонд за Западен Балкан беше донесена на годишниот генерален состанок во Лондон (21-22 мај 2006). Единаесет земји се согласија да обезбедат донации во вкупна вредност од 10 милиони евра за новата иницијатива на ЕБОР за унапредување на инвестициите на приватниот сектор, како и за развој на инфраструктурата во земјите од западен Балкан, вклучувајќи ја ПЈР Македонија. Новиот мултидонаторски фонд ќе ја зајакне координацијата на донациите од страна на ЕБОР во ПЈР Македонија и ќе ги зголеми ресурсите кои ќе бидат достапни за поддршка на економскиот развој и регионалната соработка.

Преглед на кратенки

АД	Акционерско друштво
АД ЕЛЕМ	Акционерско друштво Електарни на Македонија
АД ЕСМ	АД Електростопанство на Македонија
АД МЕПСО	АД МЕПСО-Оператор на електро-преносниот систем на Македонија
АЕК	Агенција за електронски комуникации
БДП	Бруто домашен производ
ГТЗ	Германско друштво за техничка соработка
ДУИ	Демократска унија за интеграција
ДСУ	Деловни советодавни услуги
ЕАР	Европска агенција за реконструкција
ЕБОР	Европска банка за обнова и развој
ЕИБ	Европска инвестициона банка
ЕК	Европска комисија
ЕУ	Европска унија
ЗРТ	Земји во рана транзиција
ИКБ	Извозна и кредитна банка
ИПКЗ	Интегрирана превенција и контрола на загадување
ИСПА	Инструмент за структурна политика за земјите кандидати за влез во ЕУ
ИТТ	Информатичка и телекомуникациска технологија
ЈАМС	Јапонска агенција за меѓународна соработка
ЈБМС	Јапонска банка за меѓународна соработка
ЈИЕ	Југо-источна Европа
ЈОНТ	Јапонска организација за надворешна трговија
ЈОТ	Јавен оператор за телекомуникации
КАРДС	Помош на ЕУ за реконструкција, развој и стабилност
КФВ	Германска кредитна институција за реконструкција
КХБ	Комисија за харии од вредност
ЛС	Локална самоуправа
МАР	Меѓународна асоцијација за развој
МБ	Македонска берза
МБИ	Македонски берзански индекс
МБОР	Меѓународна банка за обнова и развој
МДФЗБ	Мулти-донаторски фонд за западен Балкан
МЕАП	Општинска програма за водоснабдување
МЕИ	Општинска и еколошка инфраструктура
ММСП	Микро, мали и средни претпријатија
ММФ	Меѓународен монетарен фонд
МОКХВ	Меѓународна организација на комисиите за хартии од вредност
МСП	Мали и средни претпријатија
МСФИ	Меѓународни стандарди за финансиски извештаи
МРФП	Македонска развојна фондација за претпријатија
МФИ	Меѓународни финансиски институции
МФК	Меѓународна финансиска корпорација
НАТО	Северно-атлански пакт
НБРМ	Народна банка на Република Македонија
НЕАП	Национален еколошки акционен план
ОБНОВА	Помош на ЕУ за Босна и Херцеговина, Хрватска, СРЈ и ПЈР Македонија
ОБСЕ	Организација за безбедност и соработка во Европа

ОЕЦД	Организација за економска соработка и развој
ОН	Обединети Нации
ОНА	Народна ослободителна армија
ПДИ	Програма за директни инвестиции
ПЕЕ	Проценка на еколошкиот ефект
ПИСП	Пред-пристапен инструмент за структурни политики
ПОТ	Програма за олеснување на трговијата
ППИ	Пред-пристапен инструмент
ППП	Партнерство помеѓу јавниот и приватниот сектор
ПСТ	Повеќе-годишен стратешки план
СБ	Светска банка
СДИ	Странски директни инвестиции
СЕАФ	Фонд за помош на мали претпријатија
СЗО	Светска здравствена организација
СИДА	Шведска меѓународна агенција за развој
СРФБ	Специјален регионален фонд за Балканот
СТО	Светска трговска организација
ТАМ	Програма за консултантска помош на фирми
ТБ	Тетовска банка
ТЕ	Термо-електрана
ТКБ	Тетекс кредитна банка
ТС	Техничка соработка
ФАРЕ	Помош на ЕУ за подготовка на членките кандидати за пристап кон ЕУ
УНЦИТРАЛ	Комисија на ОН за меѓународно трговско право
УСАИД	Агенција на САД за меѓународен развој
ХПЕЗ	Хуманитарна помош на Европската заедница
ЦДХВ	Централен депозитар за харии од вредност
ЦЕИ	Централно европска иницијатива
ЦЕФТА	Спогодба за слободна трговија во централна Европа
	Валути
МКД	Македонски денар
ЕУР	Евро, валута на Европска Унија
СДР	Специјални права на влечење
УСД	Американски долар

Пресметковен курс¹

1 ЕУР	61.17 МКД
1 УСД	48.66 МКД

¹ 14.06.2006

II. НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА

1. ПОРТФОЛИО НА БАНКАТА

1.1. Преглед на досегашни активности

Банката работи во ПЈР Македонија од 1993 година. Заклучно со 31 мај 2006 година има кумулативен волумен од 403,7 милиони евра во сите сектори (види Анекс 5), притоа склучувајќи проекти во висина од 86 милиони евра³ (21 отсто од кумулативниот деловен нето-волумен) во текот на стратешкиот период (јули 2004 до мај 2006).

Во тек на последните две години портфолиото се зголеми за 27 отсто. Зголемувањето е резултат на проекти во енергетскиот сектор, индустријата и финансиските институции (52%, односно 29% и 19% од новиот волумен). Моменталното портфолио достигнува износ од 261,6 милиони евра, од кои 145,3 милиони евра (56%) претставуваат оперативни средства. Трите поголеми инфра-структурни проекти („Регионални патишта“, „Пренос на енергија меѓу Македонија и Бугарија“ и „Претприватизација на ЕСМ“), како и Општинска програма за водоснабдување (МЕАП) заедно со други помали пакети опфаќаат 83 отсто од нераспределеното портфолио. Распределбата на средствата ќе се забрза заедно со процесот на набавки и градежни работи во овие проекти од јавниот сектор.

Табела 1.: Секторска распределба на пласмани на ЕБОР заклучно со 31 мај 2006

СЕКТОРИ	НОВ КУМУЛАТИВЕН ДЕЛОВЕН ВОЛУМЕН				МОМЕНТАЛНО ПОТРФОЛИО		МОМЕНТАЛНИ ОПЕРАТИВНИ СРЕДСТВА	
	Број на проекти	Вкупно вредност на проекти	Потпишано од ЕБОР	%	Износ	%	Износ	%
Износи во милиони евра								
Финансиски институции	8.7	151.0	79.0	19%	51.0	19%	38.1	26%
Банкарски кредити/гаранции	4.1	56.0	43.0	11%	22.8	9%	12.5	9%
Банкарски акционерски капитал *	3.5	69.0	23.0	6%	19.7	8%	18.9	13%
Небанкарски финансиски институции	0.0	1.0	1.0	0%	0.0	0%	0.0	0%
Акционерски капитал	1.1	12.0	4.0	1%	2.2	1%	0.4	0%
Мали бизниси	0.1	12.0	8.0	2%	6.3	2%	6.3	4%
Инфраструктура	5.0	224.0	88.0	22%	66.8	26%	31.7	22%
Транспорт	4.0	186.0	71.0	18%	50.8	19%	21.3	15%
Локална самоуправа	1.0	38.0	17.0	4%	16.0	6%	10.4	7%
Енергија	4.0	204.0	122.0	30%	99.9	38%	35.2	24%
Енергија и енергетика	3.0	122.0	103.0	26%	90.2	34%	25.5	18%
Природни ресурси	1.0	82.0	19.0	5%	9.7	4%	9.7	7%
Посебни индустрии	3.3	117.0	69.0	17%	18.9	7%	15.2	10%
Телекомуникации	2.0	78.0	47.0	12%	0.0	0%	0.0	0%
Сопственост и туризам	0.0	15.0	4.0	1%	3.8	1%	0.1	0%
Агробизнис	1.3	24.0	18.0	4%	15.1	6%	15.1	10%
Општа индустрија	4.0	124.0	47.0	12%	25.0	10%	25.0	17%
Вкупно за ПЈРМ	25.1	820.0	403.7	100%	261.6	100%	145.3	100%

*Портфолиото и оперативните средства вклучуваат камата на камата за удели за акционерски капитал (Portage Equity).

³ Исклучувајќи ПОТ гаранции.

Секторската распределба на портфолиото е следната: 64% во инфраструктурата и енергијата, 19% во финансиските институции и малите бизниси и 17% во посебни индустрии и во останатата индустрија. Задолжувањето претставува доминантен инструмент (85%), со средства концентрирани во секторот на финансиски институции.

Проектите одобрени од ЕБОР опфатија натамошни 413.1 милиони евра коинвестиции од спонзори, кофинансиери и донатори, што претставува мултипликатор од 1.02.

Банката исто така обезбеди 12,7 милиони евра за ПЈР Македонија за 72 проекти за техничка помош (ТП), воглавно во банкарството, телекомуникациите, транспортот и локалната самоуправа. Заклучно со мај 2006 година беа распределени 11,1 милиони евра ТП, што значи дека проектите сеуште се во тек во секторите „Финансирање на мали бизниси“ и „Инфраструктура“ (транспорт, локална самоуправа). (Види детали за програмите на ТП на Банката дадени во Анекс 7).

1.2. Имплементација на последната Стратегија

Последната национална стратегија одобрена во јули 2004 година ги зацрта следните стратешки приоритети и транзициски цели на банката:

- Банката ќе ја насочи својата поддршка кон странски стратешки инвеститори и локални, извозно ориентирани претпријатија кои поседуваат добар корпоративен менаџмент, преку кредитирање, давање гаранции или инвестиции, вклучително директни инвестиции. Доколку е неопходно може да се обезбеди помош за локалните претпријатија преку ТАМ и ДСУ програмите.
- Банката ќе се фокусира на следните приоритети: (1) Канализирање на повеќе финансиски средства за МСП преку комерцијалните банки и институциите за микрокредитирање, како и преку имплементација на Програмата за МСП од западен Балкан на ЕУ/ЕБОР; (2) Поддршка во јакнењето и консолидацијата на банкарскиот сектор преку спојувања и преземања на банки, директно преку нови инвестиции во удели или преку постоечките удели на ЕБОР во нив; Банката особено ќе го потпомага натамошниот влез на странски стратешки инвеститори во банкарскиот сектор; и (3) Проширување на палетата инструменти понудена од банките преку зголемување на бројот на банки кои учествуваат во Програмата за олеснување на трговијата, нудејќи кофинансирање за поголеми локални деловни клиенти и преку поддршка на потфатите на локалните банки во доменот на хипотекарното кредитирање, потрошувачките кредити и лизингот.
- Банката ќе се фокусира кон (1) поддршка на реструктурирањето и приватизацијата преку имплементација на договорот за претприватизација на претпријатието за електростопанство, (2) енергетски проекти кои се вклопуваат во развојот на регионалниот енергетски пазар, како на пр. регионалните интерконекции за струја и гас, (3) потпомагање на обновата на патната мрежа заедно со реструктурирањето на секторот за одржување патишта и (4) доколку е можно, унапредување на инвестиции во водоводниот сектор, со гаранции од општината.

Севкупно, банката ги постигна работните цели утврдени во Националната стратегија за 2004. Сепак, малиот влез на директни странски инвестиции, ги ограничи активностите на банката со стратешките инвеститори, при што многу нискиот степен

на финансиско посредување во земјата е резултат и на ограничениот ефект на кредитните линии на банката кај локалните банки при нивното пласирање во конкретните економски сектори. Квалитетот на портфолиот остана добар. Исплатите на кредитни средства кон клиентите се подобрија од 37% од портфолиото на моментални 55%. Подобрувањето на коефициентот на отплата останува основен предизвик.

Во текот на последниот стратешки период беа потпишани 7 аранжмани (3 нови аранжмани и 2 од постоечката кредитна линија за МСП од западен Балкан, како и 2 според регионалната Програма за олеснување на трговијата) и само 1 аранжман во јавниот сектор. Во ноември 2005 година ЕБОР го прошири кредитот од 25 милиони евра одобрен спрема Митал стил Скопје. Кредитот се користи за подобрување на енергетската ефективност на погоните, како обртен капитал и како поддршка за натамошната регионална интеграција на челичната индустрија. Со овој кредит Митал стил Скопје покажува заложби за почиста природна околина, особено преку зголемување на енергетската ефективност на фабриката, но и заложби за потпомагање на соодветните единици на локалната самоуправа. Митал стил Скопје е основана преку аквизиција на две валалници на челик во Скопје во 2004 година од страна на Митал стил компани. Откако се преземени овие компании, Митал стил Скопје придонесува во ревитализацијата на еден клучен дел од економијата кој инаку ќе стангнираше.

Во декември 2004 година банката додели конзорциски кредит во висина од 20 милиони евра спрема Тутунска банка, чиј главен сопственик е најголемата словенечка банка, Нова Љубљанска Банка. Ова претставуваше индикативна трансакција за земјата бидејќи, гледано од 1998 до денес, се работеше за прво спојување на една македонска банка во конзорциум. Банката пласираше 13 милиони евра заедно со 10 меѓународни банки. Кредитот беше целосно исплатен и искористен за да се помогне да се покријат се поголемите финансиски потреби на претприемачите и приватните деловни субјекти. Врските кои банката ги има со ИКБ, приватна банка специјализирана за кредитирање на мали и средни претпријатија (МСП), беа продлабочени со одобрувањето на кредитна линија за МСП од 5 милиони евра. Во декември 2004 година ИКБ го искористи кредитот на ЕБОР за натамошно кредитирање на претприемачи од разни сектори кои планираат да го прошират своето деловно работење, вклучувајќи ги производствената и преработувачката индустрија, услужниот сектор и трговијата на големо и мало. Во октомври 2005 се одобри кредит спрема Инвестбанка во висина од 4 милиони евра од Програмата на ЕУ/ЕБОР за финансирање на МСП од западен Балкан, со цел натамошно кредитирање на локални приватни МСП. Инвестбанка е приватна банка фокусирана на пазарниот сегмент на МСП. Европската агенција за реконструкција обезбеди 460.000 евра техничка помош за поддршка на Инвестбанка во развојот и примената на програми за МСП во целата земја. Банката исто така направи огромни напори за подобрување на работењето на локалните банки во кои истата има свои удели.

Во октомври 2004 година банката обезбеди поддршка во висина до 45 милиони евра за приватизацијата на јавното претпријатие ЕСМ. Со оваа инвестиција на банката и беше дадена поддршка во реструктурирањето и реформирањето на ЕСМ, што беше неопходно за да може ЕСМ да се продаде на стратешки инвеститор. Секоја од предвидените седум исплати беше поврзана со поставувањето клучни предуслови кои требаше да ги исполни Владата. Тука се вклучени назначувањето на искусен

консултант во структурата на процесот на приватизација, имплементацијата на неопходни правни реформи во енергетскиот сектор, како и надгледувањето на соодветните чекори со цел да се обезбеди отворен, конкурентен и транспарентен процес на приватизација. Банката направи големи напори за да се забрза пред-приватизацијата на ЕСМ. Според проектот, енергетскиот сектор беше поделен во подсектори во 2005 година и во март 2006 година подсекторот за дистрибуција на струја при ЕСМ беше успешно продаден на австрискиот инвеститор EVN AG. Банката размислува да оствари можно учество во капиталот на новото претпријатие.

Банката исто така соработуваше тесно со извршната агенција МЕАП, проектот за трансмисија на струја меѓу Македонија и Бугарија, проекти за регионални патишта итн. и истите ги пренасочи во правец на потребата за забрзани набавки и плаќања. Сите нови проекти поседуваат добар или одличен потенцијал за остварување на транзициски ефекти и се веќе во фаза на имплементација.

Табела 2: Проекти потпишани во периодот јули 2004 – мај 2006

Проект	Опис	Средства на ЕБОР (милиони евра)
Странски инвеститори		25.0
Митал стил Скопје	Кредитирање, со цел подобрување на енергетската ефикасност на постројките на стратешкиот инвеститор.	25.0
Финансиски институции		
Тутунска банка	Доделување краткорочни и среднорочни кредити спрема корпоративни клиенти.	7.0
Извозно-Кредитна Банка	Кредитна линија за мали и средни претпријатија.	5.0
Инвест банка	Кредитна линија за мали и средни претпријатија.	4.0
Инвест банка	Програма за унапредување на регионалната трговија	1.0 (ПОТ - лимит)
Еуростандард банка	Програма за унапредување на регионалната трговија	1.0 (ПОТ-лимит)
Јавна инфраструктура и енергија		16.0
Предприватизација на ЕСМ	Набавка на удели со цел поддршка на реструктурирањето и приватизацијата.	45.0
ВКУПНО		86.0

1.3 Транзициски ефект на портфолиото на банката и научени лекции

Корпоративен сектор

Агробизнис: Првиот проект на инвестирање во една голема пекара доведе засега до одредено реструктурирање на претпријатието, што опфаќа реструктурирање на работната сила и промени во деловното работење. Трајниот транзициски ефект ќе биде обезбеден само со комерцијалниот успех, што бара натамошно реструктурирање на претпријатието. Вториот проект, деловниот центар „Рамстор“ започна со работа за многу кратко време, така што условите за обезбедување транзициски ефект се многу добри.

Индустија: Банката одобри кредити за двајца големи производители на челик во земјата, Макстил (веќе целосно отплатен) и Митал стил, за најголемата фармацевтска фирма Алкалоид (веќе целосно отплатен) и за претпријатието за ископ и обработка на мермер „Прилепски мермер“ (веќе целосно отплатен). Сите кредити беа проширени, имајќи ги предвид нивните проекти за експанзија и модернизација. Иако тие би можеле да бидат успешни постигнувајќи долгорочни транзициски ефекти, овие проекти сеуште ја немаат променето ситуацијата во основа: индустрискиот сектор на земјата и делови од услужниот сектор остануваат соочени со недостатоци во доменот на корпоративниот менаџмент како резултат на процесот на приватизација кој честопати ги фаворизираше домашните претпријатија. Неопходни се натамошни значителни подобрувања во доменот на корпоративниот менаџмент, транспарентноста, намалувањето на корупцијата, примената на деловното право и реструктурирањето на претпријатијата.

Природни ресурси: изложеноста на банката беше ограничена на проектот за изградба на нафтовод за сирова нафта од Солун до Скопје. Проектот помогна да се утврдат индустриски стандарди и да се изврши пренос на знаења и вештини, но истовремено постоеја повеќе ексклузивни концесии кои беа доделени на грчкиот Хеленик Петролеум, што доведе до значителни ризици во поглед на транзициските ефекти имајќи предвид дека концесиите имаа потенцијал да ја спречат конкуренцијата и развојот на приватниот сектор. **Лекцијата која се научи** од проектот за изградба на нафтоводот за сирова нафта Солун-Скопје е, дека политичкиот дијалог на банката би требало да се ограничи на ситуации каде основаните интереси на одредени владини претставници нема да ја попречат имплементацијата на секторски реформи кои ги бара проектот, а кои се договорени во основа со владата (PE03-242). Кај телекомуникациите, банката додели кредит и на државниот Телеком во 1990-те, со скроман успех. Во последните години банката продолжи да ја потпомага подготовката на приватизацијата на државниот Телеком, што на крајот заврши успешно без натамошен финансиски придонес на банката.

Севкупно гледано, во *корпоративниот* сектор засега е остварен *минимален* транзициски ефект.

Финансиски сектор

Почнувајќи од 1994 година банката значително придонесе во развојот на банкарскиот сектор. Откако приватизацијата се истакна како клучен транзициски предизвик, банката се фокусираше на приватизацијата на Стопанска банка, која беше успешно приватизирана во април 2000 година. Приватизација во овој сектор е денеска речиси целосно завршена, при што државните банки не поседуваат повеќе значителни удели на пазарот. Банката и Фондот за помош на мали претпријатија, подржан од донатори, обезбедуваат финансиски средства за голем број на локални

МСП и слични локални претприемачи со вложени приватни средства. Сепак, приватниот пазар на капитал е суште во многу рана фаза на развој. *Лекцијата која е научена* од проектот за подршка на Фондот за помош на мали претпријатија во Македонија е, дека одржувањето постојани комуникации со менаџерот на фондот и локалниот тим на истиот им овозможува на инвеститорите да ги согледаат потенцијалните проблеми и да преземат проактивни мерки (РЕХ04-218). Банката има и транзициски ефект преку кредитната линија за МСП распределена спрема 5 локални банки и една специјализирана банка за микрофинансирање. Генерално, беше постигнат *скром* транзициски ефект во финансискиот сектор.

Секторот на МСП во земјата беше исто така подржан преку активности на ТАМ/ДСУ – програмите. ТАМ-програмата спроведе досега 20 проекти во земјата. ДСУ-програмата работи во земјата од април 2002 година и има преземено вкупно 177 проекти, од кои 144 проекти се досега завршени.

Инфраструктура

Во енергетскиот сектор, банката ги подржува реформите во главно преку помош во реструктурирањето на државната компанија ЕСМ како и приватизацијата на претпријатието за пренос на енергија, преку обезбедување на еден отворен и транспарентен меѓународен тендер. Банката исто така ја финансира мрежата за пренос и интерконекција меѓу ПЈР Македонија и Бугарија, од која се очекува да игра главна улога во промовирањето на трговијата на енергија во Југоисточна Европа (ЈИЕ). Поделбата на ЕСМ на повеќе деловни субјекти е завршена, така што беа основани 4 нови претпријатија (средста за производство, дистрибуција и пренос на струја, како и ТЕЦ Неготино). Исто така беше основано независно тело како регулатор во енергетскиот сектор во форма на независна комисија. Постои мислење дека цените на струјата би требало понатаму да се ревидираат.

Во секторот на ОЕИ, единствена иницијатива на банката во 1990-те беше да се изврши натамошно кредитирање на водоводот, со цел рехабилитација и проширување на инфраструктурата во 6 општини. Ефективната реализација на целите од комерцијализацијата сепак беше одложена заради спориот законодавен процес и мешањето на политиката во утврдувањето на цените.

Во транспортниот сектор, банката изврши инвестиции во патиштата и цивилното воздухопловство. Вториот проект беше потпишан во 2002 година за цели да се модернизираат услугите на контрола на летањето согласно барањата на Еуро-контрол. Имплементацијата на институционалните реформи, подржана од банката, беше сепак одложена заради непостоењето консензус меѓу страните - учеснички во владата. Во 2003 беше потпишан проект за изградба на регионални патишта, но сепак дојде до значително одложување на имплементацијата на истиот. Генерално, постигнат е *скром* транзициски ефект во секторот инфраструктура.

1.4. Коефициент и квалитет на портфолиото

Имајќи го предвид моменталното портфолио од 261.6 милиони евра, коефициентот на приватното/јавното портфолио изнесува 57/43 отсто во однос на севкупното

финансирање на јавниот сектор. Од аспект на број на проекти се очекува кај трансакциите во приватниот сектор да доминира проектот за нафтоводот во следниот стратешки период. Продолжувањето на овој позитивен тренд ќе зависи и од владините заложби за вклучување на приватниот сектор во развојот на инфраструктурата, особено во секторите за енергија и транспорт. Со посилен акцент врз проекти во приватниот сектор, во рамките на новата Програмата за локални претпријатија на западен Балкан на ЕБОР/Италија, можно е во периодот 2006-2008 банката да постигне портфолио на приватниот/јавниот сектор во сооднос 60/40.

Просечниот коефициент на ризик на портфолиото изнесува 5.67, додека коефициентот на ризик во приватниот сектор е подобар и изнесува 5.29. Портфолиото би требало внимателно да се следи со цел да се избегне можно одложување на имплементација на проекти во јавниот сектор од страна на комуналните и државните претпријатија.

2 ДЕЛОВНО ОПКРУЖУВАЊЕ

2.1 Клима за генерални реформи

2.1.1 Политички развој

ПЈР Македонија продолжува да ги исполнува критериумите утврдени во чл. 1 од Спогодбата за основање на банката. Се работи за земја со плурална, повеќе-партиска демократија. Степенот на човековите права генерално е споредлив со оној на западните демократии.

Со потпишувањето на Охридскиот договор во август 2001 заврши востанието на вооружените групи на етнички Албанци. Договорот предвидува, меѓу останатото, програма за територијална децентрализација насочена кон доделувањето поголема улога на органите на локалната самоуправа во севкупната власт. Референдумот за Законот за единиците на локалната самоуправа (донесен од Парламентот во август 2004), кој беше одржан на 7.11.2004 на барање на опозицијата и одредена организација на македонската дијаспора, беше неуспешен заради тоа што на истиот гласаа помалку од потребните 50 отсто плус еден глас. Сега, со фискалната децентрализација, која стапи во сила во јули 2005 продолжи и реформата на локалната самоуправа.

Во декември 2004 година Владо Бучковски создаде трипартитна коалиција која ја вклучува Демократската Унија за Интеграција (ДУИ), партија на етничките албанци раководена од Али Ахмети, поранешен лидер на герилата која го организираше востанието во 2001. Локалните избори беа одржани во март/април 2005 година. Владината коалиција ја загуби власта во Скопје, но помина доста добро во оста-токот од земјата и беше во можност да продолжи со имплементацијата на Охридскиот договор. Парламентарните избори беа одржани на 5 јули 2006 година.

2.1.2 Регионална интеграција

Членството во ЕУ беше долго време основна цел на надворешната политика на ПЈР Македонија. ПЈР Македонија поднесе барање за членство во ЕУ во март 2004. Во

ноември 2005 година Европската Комисија препорача да се додели кандидатски статус на ПЈР Македонија. Статусот го додели Советот на министрите на ЕУ во декември 2005. Сепак, ЕУ не понуди дата за почеток на разговорите за членство и приложи список на услови кои треба најпрвин да се исполнат како од ПЈР Македонија, така и од ЕУ. Еден од тие услови беше одржувањето на дебата во рамките на ЕУ за стратегијата на нејзиното проширување. Ова беше резултат на заканата од одредени држави-членки на ЕУ истакната на состанокот на Советот во декември 2005 година дека ќе се блокира доделувањето на кандидатски статус заради тоа, што сеуште не се дискутирало за стратегија на проширување на ЕУ. Советот исто така го повтори инсистирањето на Европската комисија, дека ПЈР Македонија мора да го зајакне владеењето на правото, да спроведе реформа на полицијата и правосудниот систем, да се справи со корупцијата и да ги измени изборните процедури пред следните парламентарни избори.

Во мај 2000 година ПЈР Македонија беше една од источно-европските држави (кон која подоцна се вклучи Хрватска) кои се согласија да работат заедно во поглед на пристапувањето кон НАТО во група. Сепак, во ноември 2002 година ПЈР Македонија не беше меѓу седумте источно-европски држави кои беа поканети да пристапат кон НАТО. ПЈР Македонија продолжува, со поддршка од САД, да ги кординира своите НАТО-активности со Албанија и Хрватска и продолжува со воените реформи, вклучувајќи го создавањето на целосно професионализирана армија. Во 2005 година НАТО изјави дека следната рунда на проширување нема да биде пред 2008.

На 27.2.2006 година ПЈР Македонија официјално пристапи кон централно-европската Спогодба за слободна трговија (СЕФТА).

Односите на ПЈР Македонија со владата во Белград се подобрија по сменувањето на Слободан Милошевиќ во октомври 2000. Во февруари 2001 година СР Југо-славија (сега Србија и Црна Гора) потпиша со ПЈР Македонија Спогодба за утврдување на заедничката граница. Но, спогодбата не беше никогаш прифатена од косовските Албанци кои би сакале да ја ревидираат истата. Во поглед на Косово, Владата во Скопје изјави дека ПЈР Македонија ќе прифати секакво решение во врска со конечниот статус на Косово, под услов Косово да го почитува територијалниот интегритет и суверенитет на ПЈР Македонија. Односите со Бугарија и Албанија се добри. Економските односи со Грција се блиски: постојат широки трговски и инвестициски врски меѓу двете земји. Сепак, нивните политички односи се во сенка уште од 1991 година заради спорот со званичниот назив на ПЈР Македонија. Грција останува на ставот дека називот „Македонија“ упатува на територијални претензии врз грчката провинција Македонија. Во април 1993 година земјата стана членка на ОН под името „Поранешна Југословенска Република Македонија“ (ПЈР Македонија). Називот беше земен како привремен компромис за цели на негова меѓународна употреба, обезбедувајќи време за постигнување договор меѓу двете земји. Договорот сеуште не е постигнат и покрај меѓународното посредување и фактот дека привремената спогодба дозволува употреба на називот ПЈР Македонија до истек на 2002 година. Во ноември 2004 година САД објавија дека ја признаваат земјата според уставното име Република Македонија. Русија и Кина ја признаа земјата според уставното име уште пред одлуката на САД. ЕУ, НАТО и ОН продолжуваат да го користат називот ПЈР Македонија.

2.1.3 Теми поврзани со интегритетот

Корупцијата се согледува како сериозен проблем на извршните и законодавните структури на власта, со нивоа на корупција во полицијата и во правосудниот систем од особено загрижувачки степен според Извештајот за човековите права во ПЈР Македонија издаден од Стејт Департментот на САД во февруари 2006 година. Една поголема истрага за корупцијата реализирана во мај 2005 година доведе до поднесување обвиненија против 7 полициски службеници заради злоупотреба на службената должност и мито. Четворица од нив добија отказ, двајца намалување на плата, а еден даде оставка. Во 2005 година државната Антикорупциска комисија, тело надлежно за испитување на обвиненија за корупција како и на поплаки поднесени од граѓаните, ги обвини владините институции за недостаток на политичка волја за борба против корупцијата. За време на ребалансирањето на буџетот за 2005 година, откако владата значително ги намали средствата кои и стојат на располагање на Комисијата, Комисијата ја обвини владата дека намерно ја попречува нејзината работа. Рангирањето на ПЈР Македонија според индексот на корупција за 2005 објавен од организацијата Транспарентност Интернационал дава простор за голема загриженост за степенот на корупција во земјата: ПЈР Македонија е на 103-то место од 155 земји, а нејзината оценка е 2,3 на скала од 10 (многу чисто) до 0 (многу корумпирано).

Во декември 2005 година парламентот истакна загриженост во основа за функционирањето на правосудниот систем, по што донесе серија уставни амандмани со цел да се направи правосудниот систем поефективен и послободен од политичко влијание. Еден од амандманите го намалува влијанието на парламентот врз изборот и составот на Судскиот совет, тело надлежно за избор, контрола и разрешување на судиите. Еден друг амандман му овозможува на Советот да избира судии, наместо само да ги именува истите за избор од страна на парламентот, како што беше претходно предвидено со Уставот. Дополнително кон тоа, јавниот обвинител, иако останува да биде назначен (а доколку е неопходно и разешен од Парламентот), сега е во можност да работи со шестгодишен мандат. Основниот проблем сепак останува и понатаму, т.е. проблемот на расчистување на околу 1,2 милиони заостанати и неразрешени судски случаи.

Законот забранува трговија со луѓе, но согласно Извештајот за човековите права во ПЈР Македонија издаден од Стејт Департментот на САД во февруари 2006 година, постојат информации за трговија со луѓе кон, низ и во помал степен од самата земја. Во текот на 2005 година беа извршени истраги во 32 случаја поврзани со трговијата со луѓе, во споредба со 20 случаи за 2004. Во текот на 2005 година 83 лица беа осудени за трговија со луѓе. Владините напори за борба против трговијата со луѓе ги координира национална комисија за превенција и сузбивање на трговијата со луѓе, при што МВР исто така учествува во напорите за борба против овој криминал. Во мај 2005 година Парламентот донесе Закон за заштита на сведоци со цел да се направат поефективни изјавите на сведоците во трговијата со луѓе и во други чувствителни случаи. Земјата претставува првенствено транзит и крајна дестинација во трговијата со луѓе, но е исто така место на потекло за помал број на жртви во трговијата со луѓе. Жени од земјата беа тргувани низ просторите на поранешна Југославија. Проценките на ОБСЕ и други агенции наведуваат дека 200 до 400 жени биле тргувани кон или низ земјата, првенствено заради сексуална експлоатација. Тие биле воглавно од

Молдавија, Романија, Албанија или Бугарија и биле најчесто во транзит кон Србија и Црна Гора (вклучувајќи Косово), Албанија и Западна Европа.

2.1.4 Општествени услови

Според пописот од 2002 година, ПЈР Македонија има 2.022.547 жители. Етничките Македонци изнесуваат 64,2 отсто од населението, а етничките Албанци изнесуваат 25,2 отсто. Други групи се следните: Турци 3,9%, Роми 2,7%, Срби 1,8%, Бошњаци 0,8%, Власи 0,5%. Овие резултати ги побија тврдењата на одредени албански политичари дека нивната етничка група изнесува повеќе од 1/3 од населението. Со тоа се поби ставот на одредени етнички Македонци дека албанската популација расте брзо, додека бројот на Македонците е во опаѓање. Етничките Албанци се концентрирани во западниот и северозападниот дел од земјата, каде што се наоѓа најдоброто обработливо земјиште. Во тоа подрачје, во почетокот на 1990-те етнички Македонци имало 30% од населението, но нивниот број се намали со востанието во 2001. Двете најголеми верски групи во ПЈР Македонија се православни христијани (околу 67% од вкупното население) и муслимани (30%). Автокефалната Македонска Православна Црква, која постои од 1967, не е признаена од Српската Православна Црква или од било која друга од источните православни цркви. Таа не е признаена ниту од патријархот во Истанбул, кој е поглавар на православието во светот. Односите меѓу српската и македонската православна црква беа одредено време заладени, заради помошта која ја обезбеди Српската Православна Црква за дисиденти од Македонската Православна Црква (вклучувајќи еден владика), кои сакаат да ја возобноват српската православна црква во ПЈР Македонија. Македонските власти гледаат на тоа како на обид да се минира државноста на ПЈР Македонија. Во јули 2005 година Зоран Вранишковски, кого Српската Православна Црква го признава за право-славен архиепископ на Охрид, започна да служи казна затвор заради „ширење верска омраза“.

Наталитетот опадна од 14,6 новороденчиња на секои 1.000 жители во 1998 година на 13,3 новороденчиња на секои 1.000 лица во 2003 година. Во текот на истиот период, смртноста се покачи на 8,9 лица на 1.000 жители. Животниот век после 1990 година се намали заради влошувањето на здравствените услуги и падот на животниот стандард. Податоците на СЗО за 2003 проценуваат животен век од 69 години за мажите и 75 години за жените. Ромите се жалат на голем степен на етничка дискриминација. Тие имаат највисока стапка на невработеност, најниски лични и семејни приходи, тие се најмалку образовани и имаат највисока стапка на смртност споредено со било која етничка група во земјата.

ПЈР Македонија наследи 2 универзитети од Југославија, од кои еден во Скопје и еден во Битола, при што обата имаат широк спектар на факултети. Свкупната писменост изнесуваше 94%. После независноста, бројот на деца кои завршуваат основно образование годишно остана непроменет: тој изнесуваше 29.697 во 1990/91 и 29.939 во 2003/04 согласно Државниот завод за статистика. Бројот на лица кои завршуваат средно образование опадна од 21.102 во 1990/91 на 15.704 во 1992/93, но бројот се врати на 23.621 во 2003/04. Бројот на универзитетски дипло-мци опадна од 2.500 во 1990/91 на 2.150 во 1994/95, но се покачи на 4.178 во 2002/03. Контroversна тема во образованието е правото на етничките Албанци на образование на сопствен јазик. Во основното образование 32,7% учеа на албански јазик во 2003/04. Во средното образование, бројот на лица подучувани на албански јазик се зголеми повеќе од

двојно од 7.128 во 1994/95 на 18.361 во 2003/04, што сеуште претставува само 19,6% од вкупниот број на запишани студенти. Во февруари 2004 беше легализиран Тетовскиот универзитет, што значи дека универзитетот, кој нуди настава само на албански јазик, сега прима државни средства заедно со универзитетите на македонски јазик во Скопје и Битола. Претходните влади одбиваа да се основа посебен универзитет со настава на албански или да се обезбеди систем на квоти за запишување на етнички Албански студенти на двата државни универзитета. Тетовскиот универзитет беше истакнат во 1996 година како незаконски од страна на тогашната влада во Скопје предводена од СДСМ. Во 2000 година беше постигнат привремен компромис, откако ОБСЕ и ЕУ го подржаа осно-вањето на приватен Југоисточно-Европски Универзитет (ЈЕУ), исто така во Тетово. Универзитетот беше отворен во 2001 година и понуди настава на албански, македонски и англиски јазик. Сепак, мнозинството на етнички албански студенти остана запишано на (тогаш сеуште нелегалниот) тетовски универзитет.

Во 1980-те државата обезбедуваше загарантирани и сеопфатни здравствени услуги, што сеуште важи на хартија. Но, во реалноста квалитетот на здравството се влоши после независноста на земјата, имајќи го предвид акутниот недостаток на средства, медицинска опрема и материјал. Споредено со приватниот сектор, здравствените услуги се платени значително под неопходното ниво. Многу лекари најдоа работа во странство, а здравствените знаења и способности стагнираа заради недостаток од нова технологија. Ситуацијата стана уште потешка со нејасната поделба меѓу воените и цивилните здравствени структури. Најголемиот број на средства за државниот здравствен систем доаѓа од придонесите на плати кои ги плаќаат работодавците во Фондот за здравствено осигурување. Балансот се обезбедува преку трансфери од државниот буџет и преку надоместоци кои ги плаќаат корисниците. ММФ врши притисок врз властите со цел да се зајакне финансиската контрола во здравствениот сектор. Негова грижа е дека притисокот по основ на плати и набавки кои не се покриени со средства ќе ги зголеми уште повеќе загубите.

2.1.5 Теми поврзани со пазарот на трудот

Невработеноста останува висока со 36,5 отсто невработени од севкупното работоспособно население на крајот од 2005 година и покрај зголемувањето на вработеноста за 8 отсто. Сепак, бројките за невработеноста остануваат отворени за дискусија бидејќи истите може да се нереални поради тоа што може да се вклучени лица регистрирани како невработени со цел да добијат бенефиции од здравственото осигурување, како и поради фактот дека неформалната економска активност е многу висока. Се очекува невработеноста евентуално да се намали во иднина како резултат на новата регулатива донесена во јули 2005 година и со оглед на полесниот процес на регистрација на претпријатијата кој стапи во сила во јануари 2006. Новото трудово право ги олеснува условите за вработување и отпуштање на лица од работа, особено во помалите претпријатија. Новите правила овозможуваат примена на договори на одреден рок и со скратено работно време, ја зајакнуваат позицијата на работодавците во трудовите спорови, го намалуваат рокот на платено боледување и ја регулираат прекувремената работа во поголемите претпријатија. Законодавството исто така регулира надоместок за платено отсуство во текот на годината и содржи одредби во врска со колективните договори, како основа за трудовите односи во сите фирми. Сепак, лицата кои не работат сеуште можат да добијат здравствено

осигурување само по нивна регистрација во Агенцијата за вработување, дури и ако моментално не се во потрага по работно место.

Повеќе од 50 отсто од вработените во ПЈР Македонија членуваат во синдикати, а синдикатите се особено добро застапени во државниот сектор. Од синдикатите не се бара да пристапат кон Сојузот на Синдикати на Македонија (ССМ), кој одржува блиски односи со владините претставници. Во последните години беа основани повеќе нови синдикати надвор од ССМ, вклучувајќи ги синдикатите на новинарите, на полициските службеници и на земјоделците. Во јули 2005 година Синдикатот за образование, наука и култура (СОНК) ги затегна односите со ССМ и стана независен. Одредени членови на СОНК истакнаа сомневање дека, по сецесијата, одредени локални политички лидери со врски во владата се обидуваат да извршат притисок врз локалните членки на СОНК со цел да се спротистават на одлуката на лидерите за сецесија на тие синдикати. Во септември истата година Владата ги прекина преговорите со СОНК за утврдување на платите. Во ноември, откако СОНК демонстрираше дека има силна поддршка од своите членови како и од меѓународни синдикални организации, Владата ги продолжи преговорите со СОНК. Во декември 2005 година СОНК и повеќе други синдикати, поранешни членки на ССМ, основаа ново независно синдикално тело, т.е. Конфедерацијата на слободни синдикати.

2.1.6 Правни реформи

Напорите на ПЈР Македонија за реформа на правниот систем добија голем поттик откако во декември 2005 година земјата доби статус на кандидат за членство во Европската Унија. Претходно, во април 2004 година, стапи во сила Договорот за стабилизација и асоцијација меѓу ПЈР Македонија и Европската Унија согласно кој ПЈР Македонија донесе „акционен план“ за усогласување на своите закони со оние на ЕУ. Како пример, ПЈР Македонија донесе неодамна измени во законот за стечај со цел да се усогласи овој закон со Директивата на ЕУ за финансиските аранжмани поврзани со заложното право (види Анекс 2, наслов Инсолвентност). Исто така, во 2005 година беше донесен нов Закон за електронски комуникации кој се смета за битен чекор напред во напорите на ПЈР Македонија за хармонизација на домашниот режим на комуникации со оној на ЕУ (види Анекс 2, наслов *Телекомуникации*).

Според тоа, јасно е дека ПЈР Македонија продолжува со напредокот во имплементацијата на правните реформи кои се неопходни за обезбедување на слободна пазарна економија. Што се однесува до „квалитетот“ на законите на ПЈР Македонија, како што може да се види од деталната анализа на одредени правни области дадена во Анекс 2, многу од законите на ПЈР Македонија стојат добро во споредба со другите земји или ако истите се ставаат во споредба со меѓународните стандарди. На пример, законодавството на земјата кое ги уредува пазарите на капитал и правото на трговските друштва се сметаат дека се „во висок степен усогласени“ со соодветните меѓународни стандарди. Но, како што беше истакнато во претходните национални стратегии, постои значителен „имплементационен јаз“ меѓу „квалитетот“ на овие закони и нивната имплементација.

Овој имплементационен јаз може да има двоен ефект, т.е. да ја минира ефективноста на содржината на одредените закони и да ја згасне довербата како на македонските, така и на странските инвеститори и трговци која тие ја имаат генерално во поглед на правниот систем. Сепак, изгледа дека и во оваа област ПЈР Македонија ги презема

неопходните чекори со цел да се направат подобрувања, што конкретно се гледа во најновите реформски напори кои се во тек во врска со правосудниот систем во земјата. Како резултат на тоа, во декември 2005 година беа донесени редица уставни амандмани од страна на Парламентот на РЈР Македонија насочени кон зголемување на ефективностa и независноста на правосудниот систем на земјата, а во март 2006 година беше официјално отворена од страна на премиерот Владо Бучковски Академијата за обука на судии и јавни обвинители. Постојат исто така правни области, каде што изгледа дека РЈР Македонија презема конкретни чекори за надминување на овој „имплементационен јаз“. На пример, неодамна беше донесен Закон за арбитража, овозможувајќи вонсудско разрешување на спорови. Во доменот на Законот за трговски друштва, на почетокот на 2006 година беше воведен едношалтерски систем за регистрација на фирми со цел да се намалат редиците за чекање и да се зголеми брзината на основање на нови деловни субјекти. Останува да се види колку фактички и во пракса ќе бидат успешни сите овие напори. Но, јасно е дека властите на земјата и политичките гарнитуре даваат заложби за обезбедување напредок во овој правец.

2.1.7 Еколошки теми

Во 1996 година РЈР Македонија беше една од првите земји во регионот на ЈИЕ која изготви Национален еколошки акционен план (НЕАП) и е една од првите земји која ќе го ревидира истиот. Така, вториот НЕАП донесен од Парламентот во 2005 година претставува обновена и ревидирана верзија на НЕАП-документот од 1996.

Овој втор Национален еколошки акционен план (НЕАП 2) предвидува сеопфатни насоки и инструкции за РЈР Македонија во доменот на екологијата за следниот шестгодишен период, до 2011 година. Независно од утврдените приоритети и цели за разните области, НЕАП утврдува конкретни мерки и дејствија кои мора да се имплементираат со цел да се постигнат целите. Документот е обновен согласно одредбите од Законот за заштита на човековата околина (донесен во 2005), истиот се надградува на искуството од развојот и имплементацијата на првиот НЕАП и е особено насочен кон одговарање на предизвиците за приближувањето кон ЕУ. Новиот НЕАП е изработен врз основа на силните заложби на земјата да се усогласи со еколошките барања во рамките на процесот на приближување кон ЕУ.

Процесот на приближување кон ЕУ, поставува значителни барања спрема РЈР Македонија во доменот на екологијата, не само во смисла на инвестиции, туку и во смисла на зголемување на капацитетите, институционално реструктуирање и примена на правото. Признавајќи го тоа, Владата започна со изготвување сеопфатна еколошка стратегија за цели на приближување кон ЕУ. Се очекува оваа стратегија да биде готова во 2007 година. Се предвидува трошоците да изнесуваат до 270 милиони евра за инвестиции во градската вода, канализацијата и управувањето со сметот. Со оглед на значителните инвестициски потреби во доменот на управувањето со чистотата на отпадните води, водите, воздухот и отпадот, НЕАП2 наведува дека годишните еколошки издатоци би требало да бидат повеќе од двојно поголеми за следните неколку години, како резултат на процесот на приближување кон ЕУ. Следствено на тоа, НЕАП2 се фокусира силно кон изготвувањето на оваа инвестициона стратегија и кон обезбедувањето на неопходната стратешка и правна рамка со која ќе се имплементираат законите и механизмите на ЕУ, со цел да се привлечат странски финансиски средства во форма на грантови и заеми.

Владата одговори на барањата за децентрализација согласно Охридскиот рамковен договор преку делегирање на основни обврски и одговорности спрема единиците на локалната самоуправа (ЕЛС). Меѓудругото, ЕЛС ќе почнат да играат главна улога во усогласувањето со законодавството на ЕУ, на пример во доменот на општинските еколошки инфраструктурни услуги и прашањата на примена на законите. Заради тоа, НЕАП е насочен кон обезбедување брза изградба на капацитети во рамките на ЕЛС, со цел истите да бидат ставени во состојба да ги исполнат овие надлежности.

Владата исто така работеше на подготовка на Стратегијата за одржлив развој на ПЈР Македонија, која се очекува да биде донесена кон крајот на 2008 година. Целта на овој документ е да се развие сеопфатен стратешки пристап кој ќе обезбеди стабилен економски пораст комбиниран со социјални подобрувања и заштита на природата. Со цел да се одговори на овие тешки предизвици, НЕАП 2 изречно утврдува насоки за тоа, како подобро да се интегрираат еколошките барања во управувањето со разните економски сектори и потфатите во нив.

2.2 Напредок во транзицијата и одговор на економијата

2.2.1 Макро-економски услови меродавни за работењето на банката

Реалниот пораст на БДП достигна 4% во 2005 година, што претставува намалување наспроти 4,1% во 2004 година. Порастот беше ограничен заради многу ниското ниво на влез на директни странски greenfield-инвестиции, недостатокот од инфраструктура и недоволниот капацитет за имплементација на неопходните реформи со кои би се подобрила деловната/инвестициската клима. Приватната потрошувачка остана мала со оглед на високата невработеност која е резултат на тоа, што големите претпријатија продолжија со отпуштање на персонал. Сепак, индустриското производство закрепна после падот во 2004 година и се зголеми на проценети 6,9% во 2005 година како резултат на силните преформанси во челичната, текстилната и хемиската индустрија. Влезот во 2004 година на Митал стил, силен стратешки инвеститор во металопреработувачкиот сектор, доведе до драстично зголемување на производството на основни метали во 2005 година. Се очекува дека ќе продолжат со силните преформанси по имплементацијата на натамошни мерки на реструктурирање, вклучувајќи го трансферот на знаења, способности и технологии и штом биде целосно интегрирана регионалната мрежа на претпријатија на Митал во регионот. Стабилниот пораст од околу 4% годишно би требало да се задржи на среден рок, подржан преку паралелниот напредок во преговорите за пристапување кон членство во ЕУ и напредокот на реформите во доменот на деловното опкружување.

Курсот на денарот спрема еврото останува стабилен на околу 61 денар за 1 евро согласно курсната политика на Народната банка на фактичко врзување на валутата за еврото. На среден план не се очекува промена на курсната политика. По дефлацијата во 2004 година како резултат на намалувањето на цените за прехранбени производи, цените на мало почнаа повторно да се зголемуваат во 2005 година, достигнувајќи 1,3% на годишно ниво во декември 2005. Инфлацијата привремено се зголеми на повеќе од 2% во јануари 2006, достигнувајќи 2,8% заради зголемување на даноците (акцизи за тутун). Заклучно со мај 2006 година инфлацијата на цените на мало се зголеми за натамошни 4,1% споредено со претходната година. Се очекува на среден

план цените на мало да останат стабилни, како резултат на фиксниот курс и очекуваното зголемување на конкуренцијата во секторот на малопродажбата, што ќе се материјализира најавениот влез на повеќе регионални ланци на малопродажни објекти. Основен извор на инфлаторен притисок би требало да бидат потенцијалните зголемувања на акцизата поврзани со пристапувањето кон ЕУ, како и евентуалната инфлација на цените на прехранбени производи во случај на влошени временски услови за земјоделците. Официјалната каматна стапка падна во текот на летото на 10%, а до крајот на годината падна за 150 поени. Во следните две години се очекуваат натамошни благи падови на каматните стапки.

Цврстата фискална политика се очекува да остане да се применува на среден план. Фискалната цел на ММФ беше лесно постигната во 2005 година. Владиниот буџет регистрираше вишок од 0,3% од БДП, наместо планираниот дефицит од 0,8% од БДП. Јавната потрошувачка се зголеми за повеќе од 3% од БДП во 2003 година достигнувајќи 38% од БДП, но буџетските приходи исто така се зголемија, покривајќи го на тој начин зголемувањето на потрошувачката. Јавниот долг останува под 50% од БДП, а исплатените камати се движат околу 1,3% од БДП.

Реформите во доменот на фискалното управување и планирање ја подобрија стабилноста на јавните финансии. Фискалната децентрализација беше воведена во јули 2005 како дел севкупниот план за децентрализација утврден во Охридскиот договор. Најголемиот број на општини работат со суфицит и не им е дозволено да се задолжуваат до средината на 2007 година, со исклучок на кредити од МФИ, без гаранции од владата. Стратегијата на владата за промовирање на регионализацијата на економијата на земјата се очекува да доведе до унапредување на општинската инфраструктура со која раководат локалните власти. Во 2005 година даночната администрација доби значителна техничка помош. Управата за јавни приходи ја подобри својата организациска структура и во тек се подготовки за воведување на канцеларија за големи даночни обврзници. Се очекува ПЈР Македонија да започне со редовно известување и со претпристапен фискален надзор од страна на ЕУРОСТАТ во 2006 година. Двете нови единици потребни за управување со претпристапните фондови на ЕУ се веќе основани.

Бројот на вонбуџетски сметки е исто така реформиран. Подобрувањето на даночните приходи и приходите од социјални придонеси е резултат на неодамна воведената пензиска реформа, со која претпријатијата се обврзуваат да поднесат извештај за приходите на секој поединечен вработен наместо поранешниот сумиран преглед на плати. Сите јавни здравствени институции изготвија буџети за 2006 согласно обврзувачките лимити, додека финансискиот менаџмент на институциите кои обезбедуваат здравствени услуги се очекува да остане под строга контрола.

Моменталниот дефицит во платниот биланс се намали од 7,8 % од БДП во 2004 на 1,3% во 2005 година заради значителното намалување на паричните трансфери, како и заради намалувањето на трговскиот дефицит. Извозот во 2005 се зголеми за повеќе од 20%, рефлектирајќи го закрепнувањето на индустријата, додека увозот на потрошувачки стоки беше намален, што доведе до намалување на трговскиот дефицит од 21% од БДП во 2004 на 18,5% во 2005. На 27.02.2006 година ПЈР Македонија официјално пристапи кон ЦЕФТА, што може исто така да има позитивен ефект врз трговските преформанси во блиска иднина. Позитивниот тренд во развојот на платниот биланс продолжи во првата половина од 2006.

Надворешниот долг останува скромно со 40% од БДП на крајот од 2005, од кои 75% претставуваат јавен надворешен долг. Резервите достигнаа 1,4 милиони УСД на крајот од 2005, што е еднакво на 4,9 месеци увоз.

Клучни макроекономски предизвици остануваат високата невработеност и високиот трговски дефицит. Создавањето работни места и ублажувањето на трговскиот дефицит ќе бараат динамична експанзија на локалните МСП, ширејќи се надвор од малиот локален пазар, како и влез на неколку големи странски, извозно ориентирани greenfield-претпријатија.

2.2.2 Транзициски успех и транзициски предизвици

Корпоративен сектор

Во последните години беа постигнати значителни подобрувања на деловната клима. Едношалтерскиот систем за регистрација на бизниси стапи во сила во јануари 2006, намалувајќи го времето неопходно за основање деловен субјект од 48 на 5 дена. Околу 900 претпријатија ги искористија овие услуги во првите два месеца од 2006 година. Се очекува полесната регистрација на претпријатија да доведе евентуално до создавање на поголем број работни места. Во март 2006 година беше донесен новиот закон за стечај од страна на Парламентот, со кој се насочува процесот на стечај во правец на намалување на рокот на стечајната постапка и намалување на нејзините трошоци.

Сепак, деловната клима останува предизвик како за домашните, така и за странските инвеститори. Според Прегледот на ЕБОР и Светската банка за деловното опкружување и деловните перформанси во 2005 година, претпријатијата сметаат дека корупцијата и недостатоците во правосудството претставуваат главни пречки за нивните активности. Високите трошоци на финансирање, дополнително искомплицирани со двосмислености во погледот на правото на сопственост, претставуваат исто така основна пречка. Долгите управни постапки со непредвидлив исход и нееднаквиот третман на барањата за дозволи се натамошни пречки кои битно влијаат врз деловното опкружување. Реструктурирањето и приватизацијата на претпријатијата треба сеуште да се завршат.

Моментално, помалку од 50% од недвижностите се уредно регистрирани. Реформата на земјишниот катастар, подржана со програмата на Светската банка, претставува една од клучните реформи кои треба да се имплементираат на среден рок. Постои мала градежна активности во сите сектори иако, сепак, одредени регионални малопродажни ланци го испитуваат локалниот пазар. Околу 80% од обработливото земјиште е во сопственост на приватни земјоделци, но земјо-делскиот пазар функционира слабо (постојат проблеми со системот на регистрација на земјишта и со катастарската евиденција, а кај земјиштата подобни за продажба постои потреба од ревидирање на податоците). Најголемиот број на земјоделски производители е приватизиран, но истите се наоѓаат во огромни финансиски тешкотии заради застарените сорти на растенија и опремата, како и заради вишокот на работна сила и слабиот менаџмент.

Финансиски сектор

На крајот од 2005 година, банкарскиот сектор во земјата беше составен од 20 банки и 14 штедилници. Со исклучок на Македонската банка за промоција на развојот А.Д. Скопје⁴, сите други банки се универзални банки. Од нив, 15 банки се лиценцирани за вршење финансиски активности во земјата и во странство, додека 4 банки вршат финансиски активности само во земјата.

Една банка за микро-финансирање кредитира мали и средни претпријатија уште од средината на 2003 година. Од 1995 година, локалната невладината организација Можности има одобрено кредити кон микро, мали и средни претпријатија во вкупен износ од 22,5 милиони евра. Постојат многу мали активности на кредитирање од страна на комерцијалните банки спрема секторот на ММСП.

Во поглед на сопственичката структура на банките, приватниот капитал е доминантен: 91,9% од вкупниот акционерски капитал⁵ (заклучно со крајот на 2005). Уделот на небанкарски правни лица во приватна сопственост изнесува 42% од вкупната номинална вредност на акционерски капитал, додека уделот на банките и другите финансиски институции изнесува 36,8%. Уделот на јавниот сектор или јавните претпријатија во вкупната номинална вредност на акционерски капитал на банките изнесува 8,1%.⁶

Странските акционери поседуваат акции во 17 банки, од кои во 8 од нив го држат мнозинскиот пакет, со што поседуваат 51,3% од севкупниот банкарски капитал. Вкупната номинална вредност на странскиот акционерски капитал во банките изнесува 52,6% (заклучно со крајот на 2005). Две од трите најголеми банки ги поседуваат странски акционери, Националната банка на Грција и Нова Љубљанска Банка. Најголемата банка во земјата, Комерцијална банка, ја поседуваат локални инвеститори. Властите исто така ги продаваат своите акции во комерцијалните банки.

На крајот од 2005 година, споредено со 2004 година вкупниот капитал на банките се зголеми за 19%. Во текот на 2005 година, депозитниот потенцијал на банките се зголеми за 16%. На крајот од 2005 година, финансиското посредување во смисла на вкупен капитал, бруто-кредити кон клиенти и севкупни депозити наспроти БДП, изнесуваше 49,4%, 24,2% и 34,5%.

И покрај силната кредитна активност на банките, кредитниот пораст доведе до мал, односно скроман ризик за финансиската стабилност на економијата. Фактички, квалитетот на кредитното портфолио постојано се подобрува. На крајот од 2005 година, уделот на

⁴ Македонската банка за поддршка на развојот беше основана согласно Законот за основање на Македонската банка за поддршка на развојот (Службен весник на РМ, бр. 24/98 и 6/2000, 109/2005) и реализира специфични активности за поддршка на развојот преку финансирање на МСП и поддршка на извозот исклучиво преку другите домашни банки. Оваа институција е недепозитарна, но лиценцирана од НБРМ.

⁵ Номинална вредност за издавање на обични и преференцијални акции.

⁶ Македонската банка за поддршка на развојот АД Скопје е првата банка во целосна државна сопственост.

побарувања на банките со висок ризик (кредитна изложеност од класите C, D и E¹) во севкупното кредитно портфолио на банките изнесуваше 10,9%, што во споредба со 2004 година претставува намалување за 2,3%.

Ризикот од курсни разлики, на кој беа изложени банките како резултат на валутната неконзистентност на нивните билансни позиции, е релативно мал. Речиси сите банки се во рамките на зададените долгорочни лимити уврдени за отворени позиции за странски валути. Други пазарни ризици имаат незначителен удел во степенувањето на ризиците со кои се соочуваат банките. Банките имаат незначително трговско портфолио, земајќи ги предвид незначителните иницијални активности поврзани со тргувањето со хартии од вредност и други активности кои генерираат пазарни ризици.

Банките ја задржаат релативно високата ликвидност. Со крајот на 2005-та, просечните ликвидни банкарски средства изнесуваа 45,1% од севкупниот капитал, додека нивото на покриеност на депозитите по видување со просечно ликвидни средства изнесуваше кај банките 126,5%. Друг индикатор за стабилноста на банкарскиот систем е солвентната позиција на банките, што претставува позитивен индикатор. Имајќи го предвид законски пропишаниот минимум од 8%, банките во ПЈР Македонија се релативно добро капитализирани. Заклучно со крајот на 2005, коефициентот на просечна адекватност на капиталот на банките изнесува 21,3%.

Паралелно со одржувањето на релативно високо солвентна и ликвидна позиција, постоеше значително зголемување на профитабилноста и ефективноста на банките во текот на последната година. Стапката на повраток на капиталот изнесуваше 1,32%, додека стапката на поврат на акционерски капитал беше 8,06 %.

Како крајно натамошно јакнење на надзорната улога на НБРМ, во почетокот на 2006 година беше донесен Развојниот план за супервизија, изготвен во соработка со Светската банка, како детален преглед на сите активности кои треба да се преземат во следните неколку години со цел да се создаде надзор заснован на оценката на ризиците. Развојниот план за супервизија е резултат на напорите на НБРМ за натамошно јакнење на сопствениот капацитет, како и на намерата за создавање адекватна основа за постепена примена на Базел II - спогодбата, особено на имплементацијата на вториот и третиот столб (Супервизорски преглед и Дисциплина на пазарот).

¹ Согласно Одлуката на одредување на методологијата за класификација на активните билансни и небалансни позиции на банките, зависно од нивото на ризик, кредитниот ризик на банките се класифицира во пет категории на ризик A, B, C, D и E.

ММФ бара од НБРМ да примени редица мерки за подобрување на надзорот врз банките, вклучувајќи потести, осмислени правила, како и барања поврзани со резервите и поднесувањето извештаи. Заклучно со крајот на 2006 се очекува од НБРМ да издаде книговодствени правила за банкарскиот сектор, да ги повика банките да ги објават своите ревидирани годишни извештаи на веб страницата на НБРМ и да побара од ревизорите да даваат коментари за адекватноста и квалитетот на кредитната политика, менаџментот на ризици и внатрешните контроли на банките.

Задолжителниот приватен пензиски фонд беше воведен во 2005 година и со него во април 2005 се дозволи основање на првите приватни пензиски фондови. Придонесите започнаа да се трансферираат во приватните пензиски фондови во јануари 2006. Пензиските осигурителни фондови од вториот столб станаа задолжителни за

сите работници кои се вработиле после 01.01.2003 година. За останатите работници учеството е доброволно. Вкупните придонеси за пензиско и инвалидско осигурување изнесуваат 20%, од кои 14% ги плаќа работодавецот во првиот столб, додека вториот столб избран од работникот добива 7%. Согласно новиот Закон за пензискиот стаж донесен во септември 2005 ја утврдува старосната граница за пензионирање на 64 години за мажи и 62 години за жени, со миминален стаж од 15 години.

Сеуште е прерано да се оцени ефектот од пензиската реформа врз пазарот на хартии од вредност. Сепак, се очекува притисок од страна на пензиските фондови за јакнење на акционерските права, како и за полесен пристап до финансиските средства за претпријатијата преку ставање на листа на пазарот на хартии од вредност.

Инфраструктура

Во јануари 2005 година беше создадено ново претпријатие за пренос на струја, МЕПСО а.д., преку делумна дезинтеграција на претходно интегрираното претпријатие за електростопанство. Во август 2005 година, Владата одобри мерки на натамошно реструктурирање преку реструктурирање во две нови, посебни претпријатија за производство на електрична енергија. Првото претпријатие ја управува електричната централа Неготино. Второто претпријатие, ЕЛЕМ а.д., ги презеде останатите термо и хидроцентрали. Властите продолжуваат со продажбата на 100% од уделот во Неготино, додека МЕПСО а.д. и ЕЛЕМ а.д. треба да останат во државна сопственост. Властите веќе го приватизираа ЕСМ, монополско претпријатие за дистрибуција на електрична енергија, основано за време на процесот на поделба. Главниот пакет во ЕСМ а.д. беше продаден на EVN AG, австриска фирма за дистрибуција на електрична енергија, за 225 милиони евра, со обврска за инвестирање во следните три години во висина од натамошни 96 милиони евра.

Властите продолжуваат со продажбата на домашниот пакет на удели во Телеком. Владата одлучи да го продаде пакетот од 45,12% сопствени акции во Македонски Телекомуникации, така што наддавањето преку Македонската берза на хартии од вредност ќе започне во јуни 2006 година преку понуда на пет одвоени пакета.

И покрај одредениот постигнат напредок, секторот на вода има потреба од натамошни реформи, вклучувајќи го доменот на ценовната структура и комерцијализацијата. Единствената мрежа на централно греење во земјата (Скопје) е приватна (ја поседуваат вработените), додека државата сеуште ја поседува водата и канализацијата и управува со нив. Делови од градскиот превоз се вршат од приватни лица.

Во мај 2005, Владата ги заклучи разговорите со Светската банка за доделување на кредит во висина од 15 милиони евра за реструктурирање на железницата, како резултат на донесување на законски прописи за нејзино реструктурирање од страна на Парламентот во април 2005. Согласно планот за реструктурирање, железницата ќе биде поделена на посебни претпријатија за управување со инфраструктурата и за железнички превоз и властите може да доделат концесии во времетраење до 20 години на приватни компании. Околу 800 лица од севкупно 3.600-те вработени веќе беа отпуштени како дел од плановите за реструктурирање.

Фондот за национални и регионални патишта е државен фонд инкорпориран во државниот буџет и е надлежен за управување со главната мрежа за патишта, што воглавно се финансира наменски преку акцизата на горива, годишниот надоместок за регистрација на моторни возила, како и преку патарините. Владата најави интерес за доделување концесии за автопатиштата, но постојат сомневања за остварливоста на идејата имајќи го предвид малиот волумен на сообраќај.

2.3 Пристап до капитал

Во декември 2005 властите ја издадоа првата евро-обврзница во вредност од 150 милиони евра, со рок на доспеаност од 10 години и 4,7 % камата. Владата ги искористи средствата за отплата на долг од 221 милион американски долари кон Лондонскиот клуб на доверители во јануари 2006 година. На краток рок, властите не планираат да издаваат нови евро-обврзници, бидејќи владата очекува значителни приходи од приватизацијата. Сепак, Владата ја најави својата намера да го отплати целосно долгот од 100 милиони евра кон Парискиот клуб до крајот на 2006 година.

Во 2005 влезот на странски директни инвестиции изнесуваше 97 милиони евра, што е помалку од претходната година и воглавно е во комуналниот сектор, рударството и метало-преработувачката индустрија. Во 2006 треба да дојде до значително зголемување на директните странски инвестиции како резултат на приватизацијата на ЕСМ, доминантната електростопанска фирма, како и од продажбата на државниот пакет акции во Телеком. Приходот од странски greenfield – инвестиции се очекува да остане низок.

Новиот тригодишен стендбај-аранжман од 51,7 милиони во форма на специјални права на влечење, се фокусира на реформите во здравствениот сектор, правосудството, пазарот на трудот, а беше одобрен од ММФ во август 2005. Првиот преглед на програмата на ММФ заврши во април 2006. Програмата содржи критериуми за квантитативни исполнувања и индикативни цели. Истите вклучуваат лимитирање на буџетскиот дефицит и на позајмувањето, како и лимитирање на платите и издатоците на централната влада. Лимитирањето на новиот неко-нцесионален среднорочен и долгорочен владин долг, односно долгот за кој гарантира Владата, изнесува 286 милиони евра на крајот од 2006 година.

3. СТРАТЕШКИ НАСОКИ

3.1 Приоритети на банката за стратешкиот период

Банката ќе ги подржи напорите на Владата за продолжување со имплементацијата на реформската агенда и подобрување на деловната клима во земјата, со цел да се унапреди развојот на локалниот приватен сектор и да се привлече натамошен влез на СДИ, истовремено модернизирајќи ја инфраструктурата на трајна основа. Оперативните приоритети на банката ќе останат во доменот на подршката на развојот на приватниот сектор, натамошното јакнење на финансискиот сектор и обновата на транспортната мрежа на земјата (аеродроми и патна мрежа), енергетската и општинската инфраструктура (особено водоснабдувањето и третманот на отпадни води).

Во корпоративниот сектор, банката ќе ја насочи својата поддршка кон локалните извозно ориентирани претпријатија од помал обем кои поседуваат добар деловен менаџмент, преку обезбедување кредити, гаранции или капитални инвестиции, вклучувајќи ја новата Програмата на ЕБОР-Италија за локални претпријатија на западен Балкан. Помошта кон локалните претпријатија ќе се обезбеди преку ТАМ/ДСУ програмите. Банката ќе продолжи со својата поддршка кон странските стратешки инвеститори.

Во финансискиот сектор, банката ќе продолжи да се фокусира на (i) обезбедување средства за банките и институционална поддршка, со цел да им помогне на банките да развијат нови производи (вклучувајќи програми за олеснување на трговијата и кофинансирање), да го зголемат своето деловно работење на трајна основа и да го подобрат деловното управување; (ii) канализирање на повеќе средства за МСП преку комерцијалните банки и институциите за микро-кредитирање, вклучувајќи ја имплементацијата на Програмата за МСП на западен Балкан на ЕУ/ЕБОР и Програмата за финансирање на ММСП за западен Балкан и Хрватска; и (iii) потпомагање на банките во привлекувањето стратешки инвеститори и промовирањето секторска консолидација со можно сопствено учество во спојувањата и преземањата на помали кредитоспособни банки.

Во секторот на инфраструктурата, банката ќе се фокусира на (i) поддршка на приватизацијата и комерцијализацијата на комуналните претпријатија, меѓу другото и преку имплементација на договорот за претприватизација на новите претпријатија за производство и дистрибуција на електрична енергија, (ii) енергетски проекти кои се вклопуваат во развојот на регионалниот енергетски пазар, како на пример регионалните интерконекции за струја и гас, (iii) потпомагање на регионалните транспортни мрежи, вклучувајќи ја поддршката за концесионирање на Аеродромот Скопје и реструктурирањето на секторот за одржување на патишта, и (iv) поддршка на новиот процес на фискална децентрализација, вклучувајќи можни инвестиции во водоводната мрежа со гаранции од општините.

3.2 Секторски предизвици и цели на банката

3.2.1. Развој на приватниот сектор

- Банката ќе ја продолжи својата поддршка кон помали, извозно ориентирани локални претпријатија кои поседуваат добар корпоративен менаџмент преку обезбедување кредити, гаранции и капитални инвестиции во висина од 1 до 4 милиони евра преку **ново-основаната Програма на ЕБОР/Италија за локални претпријатија на западен Балкан**. Кредитната линија ќе се фокусира на локални приватни претпријатија со потенцијал за раст и извоз во сите области, од земјоделието до метало-преработувачките индустрии кои моментално не се соодветно поддржани од страна на локалните банки, капиталните фондови или банката. Многу од овие претпријатија покажуваат големи стапки на пораст, претприемачки пристап и добри шанси за проширување во регионот.
- Банката ќе продолжи да го потпомага развојот на МСП во приватниот сектор преку **ТАМ / ДСУ - програмите** наменети за потпомагање на развојот и експанзијата на МСП во земјите каде банката има активности, овозможувајќи им да се прилагодат на економијата на слободен пазар и потпомагајќи ги фирмите да

бидат поконкурентни на домашните и меѓународните пазари. Области од посебен интерес се менаџерските способности, позиционирањето на пазарот, информативните системи, сертифицирањето на квалитетот и обновата од технички и еколошки аспект. ДСУ програмата им обезбедува на локалните претпријатија поддршка при усогласувањето со еколошкото право, со Правилата за оценка на еколошките ефекти, Правилата за интегрирана превенција на загадувањето и нејзина контрола и темите поврзани со енергетската ефективност.

- Банката ќе продолжи да пружа **поддршка кон странски стратешки инвеститори**. ПЈР Македонија и натаму е земја каде има најмалку странски директни инвестиции во регионот и покрај напорите на властите за подо-брување на деловната клима преку воведување на едно-шалтерскиот систем за регистрација на претпријатија, ослободувањето од царина за реекспорт, зголемена флексибилност на пазарот на труд и со основање на новата агенција за промовирање на странските инвестиции.
- Доколку е можно, банката ќе биде во потрага по можности за поддршка или учество како ко-инвеститор во продажбата на државните акции во телекомуникациите и банкарскиот сектор. Овие можни продажби би требало да доведат до значителен прилив на директни странски инвестиции, што би требало да обезбеди натамошен економски напредок.

3. 2. 2 Финансиски сектор

Банката и понатаму ќе се обиде да го зајакне банкарскиот сектор, потпомагајќи ја консолидацијата на секторот, а со тоа унапредувајќи го финансиското посредување во ПЈР Македонија. Особено ќе се фокусира на следното:

- **Зголемување на конкуренцијата и ефикасноста** на банкарскиот сектор, преку потпомагање на натамошен влез на странски стратешки инвеститори во земјата преку банките во кои банката моментално има свои инвестиции и/или преку инвестирање во други банки со силен потенцијал за раст заедно со странските инвеститори.
- **Потпомагање на консолидацијата на банкарскиот сектор** преку поддршка на спојувањето на кредитно-способни, динамични локални финансиски институции, директно или преку постоечките удели кои ги држи банката.
- **Развој и јакнење на механизмите на финансиско посредување**, со цел истото да ги опфати особено МСП и секторот за малопродажба. Банката ќе продолжи со основање на кредитни линии кај локалните банки, институциите за микрофинансирање и претпријатијата за лизинг со цел да се зголеми нивниот капацитет за доделување кредити на МСП и микро-бизнисите, како и со цел да се поддржи развојот на домашното хипотекарно финансирање.
- **Потпомагање на изградба на институции и модернизацијата на банкарскиот сектор** во соработка со ЕУ и другите донатори. Банката ќе се насочи кон инкорпорирањето на компоненти со силни капацитети за надградба во рамките на своите капитални инвестиции, како и во своите кредитни линии за МСП и микрокредитирање, со цел да се подобрат стандардите на корпоративен менаџмент, деловната пракса и кредитниот капацитет на локалните банки, институциите за микрофинансирање и претпријатијата за лизинг.
- **Унапредување на капиталните инвестиции**, преку обезбедување аранжмани за ко-финансирање (или ко-гаранции) со локални банки, со цел да се поддржи нивното финансирање на поголеми, кредитоспособни локални претпријатија.
- **Подобрување на пристапот на локалните банки кон меѓународните пазари на капитал** и поддршка на диверзификацијата на нивните финансиски основи, преку обезбедување на конзорциски кредитни средства во рамките на А/В – структурите.

Банката ќе ја потпомага диверзификацијата на понудата на финансиски производи на пазарот преку обезбедување на соодветни средства за локалните финансиски институции за хипотекарно кредитирање, како и за финансирање на лизингот и потрошувачките кредити. Ќе продолжи со унапредување на промовирање на регионалната трговија преку унапредување на способноста на локалните банки за обезбедување на средства за нивните клиенти за финансирање на трговијата и извозот преку Програмата за олеснување на трговијата.

Банката ќе ги развива деловните можности при унапредувањето на лизинг-секторот, што може да вклучува обука за претпријатијата за лизинг. Пензиската реформа беше воведена во 2005 година со создавање на само 2 задолжителни пензиски фонда. И покрај напорите на банката кои уследија после поддршката дадена за имплементација на реформите, соодветни можности за инвестирање во било кој од двата пензиски конзорциуми сепак не се материјализираа. Банката ги разгледува и можностите кои се нудат во осигурителниот сектор и обезбеди техничка соработка за јакнење на

улогата на Заводот за осигурителна супервизија. Кредитирањето на потрошувачката е во развој, воглавно преку комерцијалните банки, што претставува подрчје каде банката може да биде инволвирана. Локалниот пазар на капитал е недоволно развиен и банката внимателно ќе ги следи трендовите, штом почнат да растат пуловите на капитал подобни за рефинансирање на секундарниот пазар.

3.2.3 Инфраструктурен сектор

Главните напори на банката, заедно со соодветните државни органи, ќе бидат насочени кон имплементација и исплата на постоечките инфраструктурни проекти. Евентуалните нови заложби во јавниот сектор ќе мора да одат под рака заедно со конкретниот напредок во имплементацијата во рамките на постоечкото портфолио. Банката ќе продолжи да соработува со ЕИВ, ЕУ и Светската банка во развојот на енергетска, општинска и транспортна инфраструктура во земјата. Приоритетот ќе биде даден за инфраструктурни проекти кои имаат силна регионална димензија и кои го подржуваат процесот на стабилизација и асоцијација кон ЕУ, како и иницијативата за создавање регионален енергетски пазар во југо-источна Европа. Подобрувањето на регионалните интерконекции, како и интеграцијата во европската транспортна и енергетска мрежа се неопходни за да се зајакнат економските врски меѓу соседните земји и со проширениот дел од Европската Унија.

Енергетски субјекти

Со Проектот за откуп на акции во електро-системот во текот на пред-приватизацијата потпишан во октомври 2004 година, владата ПЈР Македонија оствари добар напредок преку воведувањето регулаторни реформи и реструктурирањето на енергетскиот сектор. Државното претпријатије ЕСМ, кое порано беше вертикално интегрирано, се подели на 4 основни претпријатија: АД ЕСМ (дистрибуција), АД МЕПСО (оператор на системот за трансмисија), АД ЕЛЕМ (производство, вклучувајќи хидроенергија) и АД ТЕЦ Неготино (производство).

- Банката ќе продолжи со поддршка на **приватизацијата на новите енергетски претпријатија** во рамки на еден транспарентен и конкурентен тендерски процес, поддржан со одржливи регулаторни реформи во секторот на електрична енергија. АД ЕСМ беше продаден на австриски инвеститор во март 2006 година. ЕБОР ја има опцијата да преземе одреден дел од акциите согласно Договорот за откуп на акции потпишан со македонската влада.
- По имплементацијата на водот за интерконекција и трансмисија меѓу ПЈР Македонија и Бугарија финансиран од банката, а од кој се очекува да игра главна улога во промовирањето на трговијата на енергија во југо-источна Европа, банката активно ќе ја поддржува **натамошната изградба на вод за интерконекција и трансмисија меѓу ПЈР Македонија и Албанија**.
- Банката ќе поддржува проекти за производство на енергија, вклучувајќи го новоснованото ТЕЦ Неготино, на база на најмали трошоци и во контекст на развојот на регионалниот енергетски пазар.
- Банката ќе продолжи да ги потпомага реформите во енергетскиот сектор во правец на **проширување на студијата на исплатливост на енергии**, со цел истата да вклучува конкретни препораки за ПЈР Македонија за воведување на

мерки кои ќе обезбедат сигурносна мрежа, како и **еколошка техничка помош** која ќе се обезбеди за новонастанатите електро-стопански претпријатија (воведување на систем за еколошко управување) и за Владата.

- Каде што е можно, банката ќе биде во потрага и по можности за вклучување или проширување на компонентите на енергетска ефикасност во индустриските проекти.

Транспорт

- Со ЕИБ, ќе продолжи да се фокусира на **успешната реализација на Проектот за регионалните патишта** заедно со останатиот западен дел од заобиколницата во Скопје, која е основна компонента од паневропскиот Коридор VIII. Банката ќе ја следи внимателно имплементацијата на мерки за ублажување на еколошките штети со овој проект. Советодавната група за еколошки монито-ринг е основана во рамките на овој проект и е веќе целосно работоспособна.
- Банката ќе продолжи со својот **политички дијалог на полето на патиштата**. Банката ќе го следи внимателно развојот во трите основни области: (а) создавање на стабилен и предвидлив тек на средства во доменот на патиштата; (б) постигнатиот напредок при имплементацијата на тригодишен План за патиштата; и (в) донесување на институционална стратегија. Согласно клучните препораки од институционалната стратегија, банката ќе ја охрабри Владата за имплементација на транзициона програма за патиштата во 3 фази, вклучувајќи го **реструктурирањето на двата главни субјекта**, Фондот за национални и регионални патишта и Македонијат, кои поседуваат монопол во доменот на одржувањето на патиштата.
- По проектот за регионални патишта, банката заедно со ЕИБ, ќе бара **втор проект во секторот патишта**, кој ќе опфати програма за обнова на делови од националната и регионалната патна мрежа, со цел истите да се доведат на ниво на кое истите ќе можат да се одржуваат, како и со цел да се надградат постојечките делови согласно паневропските коридори и доколку е економски оправдано, да се потпомогне изградбата на нови патишта.
- Неодамна Македонските железници поминаа низ една поголема програма на реструктурирање, во која основни теми беа основањето на акционерско друштво и одвојувањето на инфраструктурата од работењето со истата. ЕБОР ќе се обиде да обезбеди помош во комерцијализацијата на овие активности, заедно со инвестициите кои би се фокусирале на железничкиот возен парк. Во овој сектор, ЕБОР најверојатно ќе учествува во работата на ISPA-иницијативата на ЕУ.
- Банката ќе продолжи да ја подржува Владата во нејзините напори да избере најефективен начин за финансирање на **модернизацијата на Аеродром Скопје**, со цел на поддршка на успешниот добитник на концесијата, под услов изборот да биде извршен на фер и транспарентен начин. Банката како опција, ќе биде подготвена ја земе предвид подршката на модернизацијата на несuverена основа, доколку истата биде одредена од Владата.
- Согласно моменталниот Проект за надградба на цивилната авијација и преку техничката соработка обезбедена од ЦЕИ, банката ќе продолжи да ја подржува владата во **обезбедувањето независен и автономен провајдер на услуги во контролата на летови**. Ова ќе бара реорганизирање на Управата за цивилно воздухопловство, која моментално има двојна функција, како регулатор и како провајдер на услуги.

Општинска и еколошка инфраструктура

Од средината на 2005 година улогата и одговорноста на општините во земјата се менуваат по воведувањето на новата политика на децентрализација. По две-годишниот грејс-период, од општините ќе се очекува да играат раководна улога, со нова одговорност во управувањето со потребите од идни инвестиции, во управувањето со сопствените приходи, вклучувајќи ги дополнителните приходи од посебни даноци. Во рамките на новото законодавство, општините ќе бидат во можност да се позајмуваат директно кај меѓународните финансиски институции и да нудат финансиски гаранции во поглед на кредитите на сопствените комунални претпријатија. Ова ќе им обезбеди на општините шанса да ја модернизираат постоечката застарена инфраструктура во водоводниот и канализацискиот сектор. Оваа нова политика треба да биде подржана со проширената институционална надградба. Заедно со неодамна добиениот статус на кандидат за членство во ЕУ, грантовите поврзани со пристапувањето се очекува да станат расположливи за финансирање на основните потреби на општинскиот сектор.

- Банката ќе се труди да развие **проект за рехабилитација на водоводот и канализацијата заедно со Градот Скопје**. Како подршка на многу внимателниот пристап на централните власти при трансферот на сопствените одговорности на локално ниво, банката го обезбеди финансирањето на техничката соработка, со цел да пружи помош во проценката на Градот на очекуваните идни приходи и расходи, како и на финансискиот капацитет на Градот за позајмување, односно понуда на финансиски гаранции и обезбедување обука во активностите на планирање и буџетирање согласно новото законодавство. Овој пилот-проект ќе биде придружуван од значителна техничка помош за институциска надградба во доменот на општинскиот менаџмент на финансиски средства, како и за уредно управување со водоводот.
- Исто така, банката ќе развие проширен дијалог со други кредитно-способни општини, со цел да се истражат можностите за развој на слични програми во други делови од земјата.
- Банката ќе ја забрза имплементацијата на МЕАП-проектот и ќе го доведе истиот до успешна реализација.

Банката ќе врши активна координација со другите институции, вклучувајќи ги KfW и Светската банка, со цел да се максимизира позитивниот ефект од политичкиот дијалог и институционалната надградба на општинските комунални претпријатија.

4. СОРАБОТКА СО ДОНАТОРИ И ДРУГИ МЕЃУНАРОДНИ ФИНАНСИСКИ ИНСТИТУЦИИ

Соработката со меѓународните финансиски институции и донатори, како и техничката соработка и официјалното ко-финансирање ќе останат клучни во подготовката на проекти и институционалната надградба, особено унапредувањето на помали локални претпријатија, како и кај операциите во јавниот сектор. Тоа ќе биде клучниот фактор при имплементацијата на стратегијата. Одлуката за создавање на **нов мулти-донаторски фонд за западен Балкан** беше донесена на Годишното генерално собрание на ЕБОР во Лондон (21-22.05.2006). 11 земји се согласија да обезбедат севкупно 10 милиони евра во донаторски средства како резултат на новата

иницијатива на ЕБОР за заживување на инвестициите во приватниот бизнис и во развојот на инфраструктурата во земјите од западниот Балкан, вклучувајќи ја и ПЈР Македонија. Новиот мулти-донаторски фонд ќе ја зајакне координацијата на донаторските средства на ЕБОР во ПЈР Македонија и ќе ги прошири ресурсите кои стојат на располагање за поддршка на економскиот пораст и регионалната соработка.

Банката ќе продолжи со тесната соработка со ЕУ/ЕАР, особено во доменот на транспортот и поддршката на МСП, како и со билатералните донаторски институции. Банката ќе ја зголеми својата соработка особено со Европската Унија во рамките на нејзините регионални иницијативи и севкупниот процес на стабилизација и асоцијација во ПЈР Македонија.

Паралелно со фокусот кон имплементацијата и исплатата на постоечките обврски, ЕБОР ќе продолжи да игра главна улога, заедно со Европската Инвестициона Банка (ЕИБ) и ЕУ, во развојот на транспортни и енергетски проекти, со особен акцент на регионалните врски. ЕБОР заедно со ЕИБ, ќе продолжи да финансира во инфраструктурните сектори и ќе биде во потрага по соработка со ЕУ во финансирањето на општинската инфраструктура, МСП како и ТАМ/БАС-програмите.

Банката ќе ја продолжи блиската соработка со Светската банка на проекти од енергетскиот, транспортниот и општинскиот сектор.

АНЕКС 1: ПОЛИТИЧКА ПРОЦЕНКА

Од шестте поранешни федеративни републики на Југославија кои беа создадени под раководство на Маршал Тито во 1945, ПЈР Македонија успеа да го избегне вооружениот конфликт при распадот на земјата во 1991 година. По избивањето на војната во Словенија и Хрватска во 1991, Претседателот на ПЈР Македонија Киро Глигоров договори мирно повлекување на Југословенската Народна Армија. Во септември 1991, по референдумот во кој 71% од населението гласаше за независност, ПЈР Македонија се прогласи за независна од југословенската држава, која беше во фаза на распаѓање. Но, етничкото албанско малцинство го бојкотираше референдумот, како и гласањето за нов Устав во октомври 1991 година. По неофицијалниот референдум во јануари 1992, беше прогласена „Република Илирида“ во западниот дел од земјата, во кој живеат претежно албанско население. Претскажувањата за можно насилно распаѓање на ПЈР Македонија се покажаа погрешни, така што преовлада умереноста. Во декември 1992 година Обединетите Нации распоредија мали сили во земјата, со цел да се спречи можното проширување на војната во ПЈР Македонија. Меѓуетничките тензии беа воглавно потиснати во 90-те години.

Сепак, во февруари 2001 албанската герила нарекувајќи се Национална ослободителна армија (ОНА) крена востание против Владата. Таа повика на реструктурирање на земјата во федерација. Етничките Македонци гледаа на тоа како на прв чекор кон распад на земјата. Востанието го поларизираше јавното мислење долж етничките шавови и покрај фактот што двете главни албански партии во земјата не ги одобруваа насилните тактики на ОНА. Под силен притисок од Запад, главните етнички албански и македонски партии потпишаа мировен договор во Охрид во август 2001, со кој се предвидуваа подобрување на позицијата на албанското малцинство во многу области. Тука се вбројуваа: можноста за користење на албанскиот јазик како официјален јазик во места каде што Албанците изнесуваат повеќе од 20% од населението; аранжмани за поголема поделба на власта; повеќе пари за образование на албански јазик; измени и дополнувања на етничките клаузули во Уставот; и вработување на уште 1.000 Албанци во полицијата. Силите на НАТО со бројност од 3.500 лица го надгледуваа разоружувањето и распуштањето на ОНА во август и септември 2001 година. Охридскиот договор е во фаза на имплементација, иако се одвива споро (особено во поглед на зголеменото учество на Албанците во армијата и во полицијата).

Растечката јавна свест за голема корупција во рамките на коалицијата меѓу националистичката партија на Љупчо Георгиевски (ВМРО-ДПМНЕ) и Демократската Партија на Албанците (ДПА) под раководство на Арбен Џафери, на власт со почеток од 1998 година, придонесе за нивен пораз на изборите на 15 септември 2002. Новата Влада ја сочинуваа Социјалдемократите (СДСМ) на Бранко Црвенковски и Демократската Унија за Интеграција (ДУИ) на етничките Албанци (под раководство на Али Ахмети, поранешен лидер на ОНА, сега реформиран во политичар и подржувач на Охридскиот договор). На предвремените претседателски избори во април 2004, кои уследија по смртта на Претседателот Борис Трајковски во авионска несреќа во февруари 2004, за Претседател на државата беше избран Бранко Црвенковски. На неговото премиерско место го замени Хари Костов, банкар кој не беше член на СДСМ.

По продолжената расправа за локалната самоуправа, со чија реформа се предвидоа поголеми овластувања во одредени области, како на пример во образованието,

здравството, културата и градското планирање, во август 2004 година Парламентот го донесе законот со кој бројот на општини се намали од 123 на 80, со натамошно намалување на 76 општини. На 7 ноември 2004 година македонските противници на законот организираа задолжителен референдум. Доколку беше успешен, истиот ќе го минираше Охридскиот договор. Но, само 26,6% од 1,7-те милиони регистрирани гласачи се појавија на гласање, значително под 50-те отсто неопходни за валидност на референдумот. Од оние кои гласаа, 94% се спротивставија на новите рамки. Подоцна истиот месец, Хари Костов даде оставка. Него го замени Владо Бучковски. На конгресот на СДСМ во ноември 2004 година Бучковски беше избран за лидер на СДСМ. По локалните избори во март 2005, кои резултираа со еден вид нерешен резултат меѓу Владата и опозицијата, Владата на Бучковски се концентрираше на спроведување на остатокот од Охридскиот договор. Донесувањето измени во изборниот закон од страна на Парламентот во март 2006 година беше со намера да се спречи повторување на нерегуларностите кои се појавија на претходните избори, што го отвори патот за свикување на парламентарни избори на 5 јули 2006 година.

АНЕКС 2: ПРАВНА ТРАНЗИЦИЈА

КОМПАРАТИВНА ПРОЦЕНКА НА ДЕЛОВНОТО ПРАВО ВО ПЈР МАКЕДОНИЈА

ЕБОР разви и редовно врши ажурирање на серија проценки за правната транзиција на земјите во кои што е присутна со своите активности, фокусирајќи се на областите релевантни за инвестиционите активности: пазарите на капитал, законот за трговски друштва, корпоративното управување, концесиите, инсолвентноста, обезбеденоста на трансакциите и телекомуникациите. Постоечкиот дијапазон на методи дава оценка како за квалитетот на законите „според словото“ (значи од аспект на „екстензивноста“), така и од аспект на фактичката имплементација на тие закони (значи од аспект на нивната „ефективност“). Сите расположливи резултати на овие проценки може да се добијат на www.ebrd.com/law. Овој Анекс претставува збиен преглед на резултатите за ПЈР Македонија, заедно со критички коментари на банката добиени од правни експерти кои ја вршеле проценката.

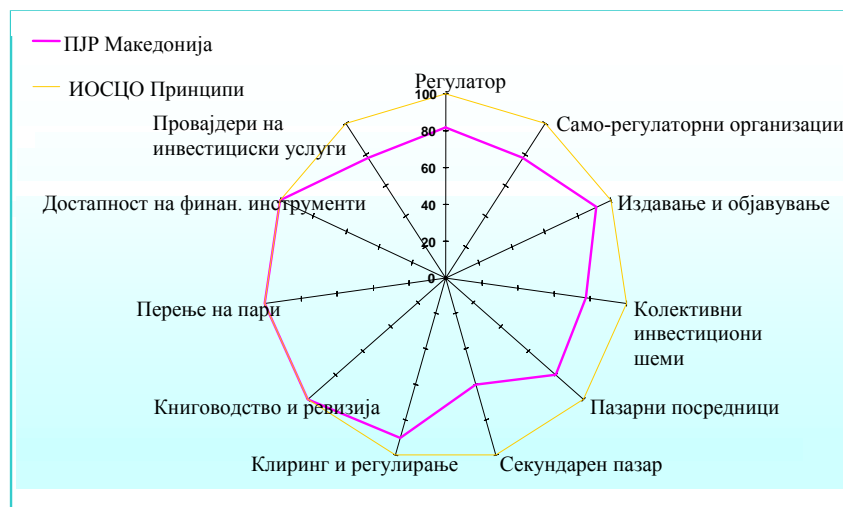
Пазари на капитал

Основната легислатива која ги уредува активностите на пазарот на хартии од вредност во ПЈР Македонија се состои од Законот за хартии од вредност од 2000, со последни измени во ноември 2005, Законот за преземање на фирми од 2002 и Законот за инвестициони фондови од 2000 година.

Регулатор на пазарот на хартии од вредност е Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија (КХВ), основана на 19.06.1992 година. КХВ ги регулира и надгледува сите учесници на пазарот на хартии од вредност, и е надлежна за примена на законската регулатива поврзана со пазарот на хартии од вредност. КХВ е исто така надлежна и за законското и ефективното функционирање на пазарот, како и за заштита на правата на инвеститорите.

Македонската берза (МБ) е основана во септември 1995 година и започна со тргување во март 1996 година. МБ моментално е составена од 15 членки (9 брокерски куќи и 6 банки) и 20 акционери (8 брокерски куќи, 8 банки, 1 осигурителна компанија и 3 приватни инвеститори). Само овластените брокери можат да склучуваат трансакции со хартии од вредност. Официјалиот индекс МБИ на крајот од 2004 регистрираше годишен пораст од 14,7%. На крајот од 2004 година, 68 национални акционерски друштва котираа на МБ. Сите тргувања на МБ се водат кај Централниот депозитар на хартии од вредност (ЦДХВ), со регистрација која се врши во рок од 3 дена од денот на трансакцијата (Т+3). ЦДХВ ги води записите на сите акционерски друштва во Републиката (околу 500 друштва) во дематеријализирана форма.

Квалитетот на правната регулатива за хартии од вредност – ПЈР Македонија (2004)

Напомена: врвот на секоја оска претставува идеален учинок, на пр. согласно стандардите утврдени во „Целите и принципите на регулативата за хартии од вредност“ на ИОСЦО. Колку е пополни „пајажината“, толку повеќе соодветното законодавство за пазарот на хартии од вредност се приближува кон овие рамки.

Извор: Оценка на законите за пазарот на хартии од вредност на ЕБОР за 2004

Во 2004 година ЕБОР го спореди македонското законодавство за пазарот на хартии од вредност со „Целите и принципите на регулативата за хартии од вредност“ објавен од ИОСЦО. Резултатите покажаа дека националното законодавство е „во голем степен усогласено“ со меѓународните стандарди и постојат само помали отстапувања (види графикон погоре). Комисијата за хартии од вредност има законска власт за извршување, но и недостасува заштита на персоналот од тужби. Комисијата би требало да почне со политика на објавување на своите одлуки и би требало да биде потранспарентна во поглед на своите активности и истраги. Оценката за 2004 година покажа недоволна заштита на малцинските акционери во одредени области, како што се правата на проценка и објавување на процентот на акционерска сопственост над одредени лимити. Интересно е, дека ПЈР Македонија доби највисоки оценки за правните норми кои ја уредуваат пресметковната политика и процедурите во Поглавјето „Изготвување и ревизија на финансиски извештаи“. Земјата исто така доби добри оценки и во делот на клирингот и порамнувањето, законите против перење пари и финансиските инструменти. Некои од овие резултати може да се искористат за подигање на средства од организации како што е ММФ, за да се потенцираат областите од најголемо значење: ревизија и перење пари, способност за регулирање и спроведување. Неодамнешните ревидирани резултати ги потврдија високите оценки и покажаа дека новиот Закон за трговски друштва ја подобрува заштитата на малцинските акционери преку обезбедување права на исплата на дивиденда, дополнување на договорениот дневен ред на акционерските собранија и преку правото на увид во деловната документација (види следно поглавје).

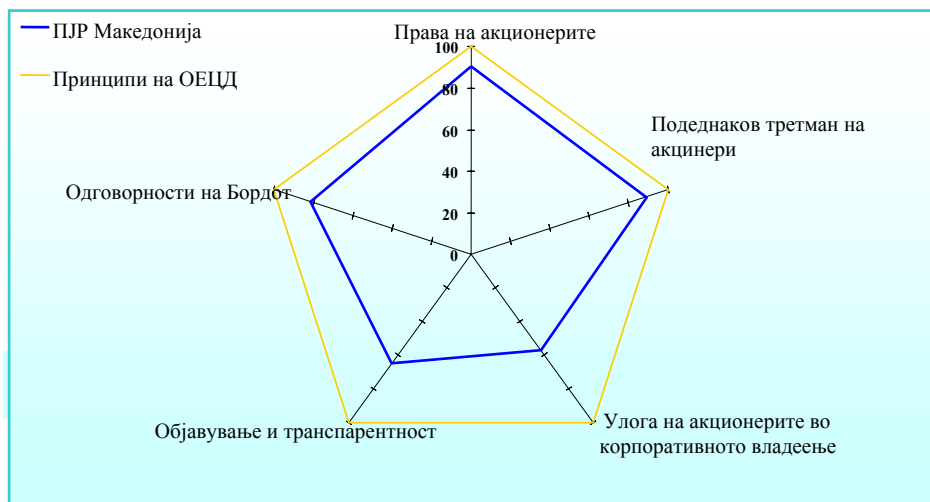
Следните чекори за ПЈР Македонија во доменот на имплементацијата на законите ќе бидат во правец на подобрување на објавувањето на информации за финансиските посредници и нивното лиценцирање, како и создавањето системи на управување со ризици и интерната контрола.

Закон за трговски друштва и корпоративно управување

На 30.04.2004 година Парламентот донесе нов Закон за трговските друштва, со што се замени сличниот закон донесен во 1996 година. Новиот закон претставува главна правна основа за корпоративното управување. Законот од 2004 година вовеле построги правила за објавувања на информации, како во поглед на деловниот и општиот финансиски статус на претпријатијата, така и во поглед на надоместоците на извршните органи, но и проширени мерки за заштита на акционерите. Од банките, осигурителните друштва, средните и големите претпријатија кои котираат на берзата се бара да ги изготвуваат финансиските извештаи согласно меѓународните стандарди за финансиско известување (МСФИ), а секое акционерско друштво е обврзано да изготви годишен ревизорски извештај.

Согласно резултатите од 2004 од проценката на секторот за корпоративно управување од страна на ЕБОР, според која корпоративното управување беше оценето во споредба со „словото на законот“, ПЈР Македонија беше оценета со „висок степен на усогласеност“ во споредба со основите за корпоративно управување на ОЕЦД.

Квалитетот на правната регулатива поврзана со корпоративното управување – ПЈР Македонија (2004)

Напомена: Врвот од секоја оска претставува идеален резултат, на пр. во споредба со „основите на корпоративно управување“ на ОЕЦД. Колку пополни е „мрежата“, толку повеќе законите за корпоративно управување на земјата се приближуваат кон овие основи.

Извор: „Оценка на корпоративното управување“ на ЕБОР, 2004.

Со цел да се оцени како функционира правото во праксата, во 2005 година ЕБОР спроведе испитување со цел да се провери ефективноста на корпоративното управување. Беа изготвени две студии кои се занимаваат со трансакции меѓу поврзаните страни на претпријатие кое котира и на друго претпријатие кое не котира на берзата. Преку студиите се испитуваше позицијата на малцински акционер кој бара пристап до деловните информации со цел да утврди дали трансакцијата меѓу поврзаните страни била навистина регистрирана кај претпријатието и со цел да се утврди на кој начин може да добие обештетување во случај на претрпена штета. Потоа беше оценета ефективноста на законодавството согласно 4 основни варијабли: институционално опкружување, применливост, комплексност и брзина.

Што се однесува до брзината, испитувањето откри дека може да поминат повеќе од 4 години за да се добие конечна и извршна пресуда, при што беше напоменато дека е лесно за тужениот да ја одлага процедурата. Процедурите може да бидат доста комплексни, додека извршувањето може да биде проблем. Малцинските акционери може да имаат тешкотии во добивањето информации од ревизорот на претпријатието, односно во добивањето пристап до книгите на претпријатието за цели на инспекција. Истите тешкотии се согледани при обидот да се побара отповик на директорите на претпријатието, заради дејствија на непосредно повикување на одговорност или преку дејствија со кои би се обезбедила наплата на распределениот профит.

Во поглед на институционалното опкружување, испитувањето откри дека книгите на претпријатијата се генерално со добар квалитет. Основен проблем изгледа дека е компетентноста и искуството на судовите во случаи поврзани со Законот за трговски друштва, како и евентуалната поделеност на судовите и регулаторите на пазарот, особено во полза на моќни тужени лица. Постоеното на судска пракса и нејзината примена од страна на судиите и адвокатите е генерално ограничена, што може да ја зголеми неизвесноста и комплексноста на постапките. Како резултат на тоа, и покрај добриот квалитет на легислативата, основен предизвик за земјата претставува обезбедувањето на можноста словото на добрите закони да се реализира во праксата.

Концесии

Правната рамка за концесиите е уредена со Законот за концесии од 2002, со подоцнежни измени и дополнувања. Законот за концесии претставува флексибилна општа рамка имплементирана преку легислативата (посебни закони за железницата, енергетиката, водите итн.), која ги уредува основните принципи.

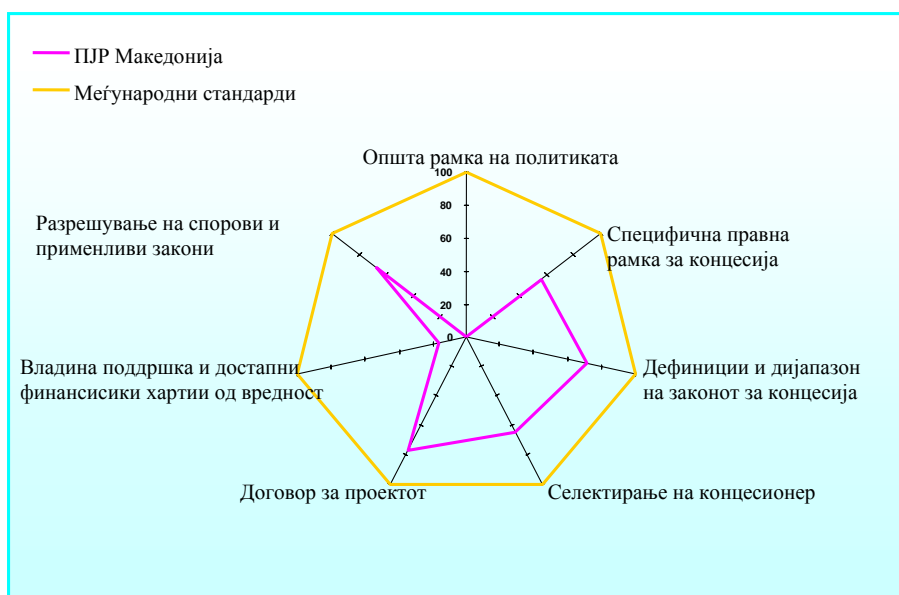
Според Законот за концесии, концесијата може да му се додели на домашно или странско правно лице и на физички лица регистрирани во трговскиот регистар на Републиката. Концесијата се дефинира како „акт кој ги уредува правата на користење добра од општ интерес за ПЈР Македонија и кој служи за вршење дејствија поврзани со доброто од општ интерес, при што доделувањето на правата на концесија се доделува со посебни закони“. Клаузурата „добро од општ интерес“, една двосмислена и недефинирана концепција, го слабеє правото, оставајќи простор за можни злоупотреби.

Законот за концесии јасно го дефинира полето на примена, ја уредува постапката на избор (објавување, претходна селекција и постапка на прибирање понуди, објавување на доделената концесија, можност за жалбена постапка) и обезбедува флексибилна рамка за проектни договори (во поглед на раскинувањето на договорот, обештетувањето, утврдувањето на надоместоци, стандарди на вршење услуги итн.). Законот за концесии недоволно ја утврдува одговорноста на органот како договорна страна. Иако не е предвиден „едношалтерски систем“, законот утврдува на еден прилично јасен и координиран начин поделба на надлежностите меѓу разните органи кои се вклучени во процесот на доделување концесии.

Сепак, Законот за концесии не дозволува органот - договорна страна да склучува договори кои се предмет на меѓународна арбитража, што доведува до голема загриженост кај меѓународните заемодаватели и инвеститори. Покрај тоа, Законот за концесии не содржи јасни одредби кои ја уредуваат владината подршка и финансиската сигурност.

Неодамнешната оценка на Законот за концесии извршена од ЕБОР за периодот 2004 - 2005 со цел да се оцени позитивното право во 27 земји во кои работи ЕБОР (само словото на законот, но не и начинот на кој правото функционира во пракса) покажа, дека македонските закони имаат „средно ниво на усогласеност“ со меѓународно прифатените стандарди на ова поле и дека земјата поседува еден од поразвиените закони за концесија во југо-источна Европа, иако можеби сеуште недоволно тестиран во пракса.

Квалитет на правната регулатива која го уредува доделувањето концесии – ПЈР Македонија (2005)

Напомена: Врвовите од секоја оска претставуваат идеална оценка согласно меѓународните стандарди како на пример „правните насоки за приватно финансирани инфраструктурни проекти“ на УНЦИТРАЛ. Колку пополни е „мрежата“ толку повеќе прописите во врска со концесионирањето во земјата се приближуваат кон овие стандарди.

Извор: „Оценка на секторот на концесии за 2005“ на ЕБОР.

Како што може да се види од горе дадениот графикон, додека рамковните правила, како и дефинициите, полето на примена на законот и правилата на договарање, дадени како пример, се уредени доста обемно, други области, особено расположливоста на финансиските инструменти и државната поддршка треба да бидат значително подобрани со цел да се постигнат барањата на едно модерно законодавство кое го овозможува учеството на приватниот сектор. Еден натамошен аспект кој неминовно ќе бара внимание од властите, е политичката рамка, чие отсуство го прави секој, па дури и идеалниот закон, исклучително тежок за имплементација.

Инсолвентност

Основниот закон кој ја уредува ликвидацијата на инсолвентни претпријатија во ПЈР Македонија е Законот за стечај. Законот за стечај стапи во сила во 1998 година, со измени и дополнувања во 2002, 2004 и, неодамна, во март 2006 година. Со „Оценката на секторот на инсолвентност“ во 2003 од страна на ЕБОР, Законот за стечај се оцени како „средно добар“ во поглед на неговата усогласеност со меѓународните стандарди. Дополнително кон тоа, со „прегледот на правни индикатори од 2004“ на ЕБОР се утврди дека ефективната имплементација на законот претставува предизвик.

Оценката на секторот на инсолвентност во 2003 укажа на тоа, дека Законот за стечај е релативно строг во поглед на условите за започнување на стечај, дефинирањето на имотот кој претставува стечајна маса на должникот и во поглед на одредбите за реорганизација. Основни проблеми идентификувани со документот се долгиот рок на почеток на постапката, 60 дена за започнување на постапката, слабата уреденост на тематиката на известување на доверителите и нејасните правила во врска со спречувањето на претстечајни трансакции. Законот за стечај, во свое време, обезбедуваше малку правила за управување и обука на стечајните управители, па дури дозволуваше нелиценцирани стечајни управители да продолжат со управувањето со одредени случаи. Други основни проблеми со Законот за стечај беа непостоењето на специјализирани судови и нејасната поделба на надлежности меѓу судот и стечајниот управител.

Последователните измени и дополнувања изгледа дека обработија некои од овие проблеми. Една од основните цели на најновата реформа беше да се создае процес кој би овозможил случаите да се обработат што побргу. Од тој аспект, законот за стечај изгледа дека сега дозволува постапката да започне дури иако должникот е неспособен за вршење плаќања и не успее да го намери долгот во рок од 45 дена, што е скромно подобрување наспроти претходните правила. Законот исто така содржи стриктна временска рамка за поднесување на барања, како и за поднесувањето и одбивањето на жалби. Новата жалбена постапка е развиена така, што ќе му овозможи на стечајниот совет да функционира како жалбено тело, избегнувајќи ја потребата за пренесување на споровите на ниво на апелационите судови. Заедно со промените во поглед на другите процедурални елементи и временската рамка, овие измени би требало да доведат до скратен и попредвидлив стечаен процес.

Исто така изгледа дека со измените значително се подобруваат одредбите кои го уредуваат известувањето, со тоа што се бара да се изврши непосредно известување до доверителите и електронска достава на информацијата до Централниот регистар. Информацијата доставена до Централниот регистар станува достапна за јавноста преку неговата веб-страница.

Законските измени исто така ја подобрија и поставеноста на системот преку зголемување на овластувањата на стечајните управители за спречување на претстечајните трансакции и преку забраната на трансакции меѓу поврзани лица.

Со најновите измени, се прифатија нормите на УНЦИТРАЛ поврзани со прекуграничната инсолвентност и изгледа дека истите биле изготвени на начин, со кој Законот за стечај ќе се усогласи со Директивата на ЕУ во врска со обезбедувањето на финансиските аранжмани.

Можеби најважните реформи беа поврзани со стечајните управители. Сега, на доверителите им е дозволено да го изберат стечајниот управител и да го заменат стечајниот управител назначен од судот. Стечајните управители сега имаат овластување да истакнуваат, односно на друг начин да се справат со договорните права на должникот. Законот исто така изгледа дека обезбедува зголемување на овластувањата надвор од судовите, кои одат во правец стечајните управители да преземаат поголема одговорност при управувањето со стечајниот случај.

Со најновите измени се создава Комора на стечајните управители која ќе врши надзор, обука и санкционирање на стечајните управители. Министерството за економија ќе биде надлежно за Комората на стечајни управители и ќе биде одговорна за утврдувањето на испитите за доделување работна дозвола, за лиценцирањето на стечајните управители и за одобрување на кодексот на работа и професионални стандарди кон кои ќе треба да се придржуваат стечајните управители. Изгледа дека овие измени забрануваат нелиценцираните стечајни управители да продолжат да работат на случаите.

Новите одредби поврзани со стечајните управители обезбедуваат методи за значително подобрување на обуката и работата на стечајните управители и во случај на соодветна примена, би можеле да помогнат за подобрување на ефикасноста и предвидливоста на системот на стечај.

Сепак, со овие измени не се создава специјализиран стечаен суд. Обуката на судиите, со која би им се овозможила до одредено ниво стручност во доменот на деловното и стечајното право, би ја подобрила ефикасноста и ефективноста на системот.

Како резултат на законските измени во 2004 и 2006 година, се очекува дека просечната оценка ќе се подобри откако Законот за стечај ќе биде повторно разгледан како дел од следната оценка на секторот на инсолвентност од страна на ЕБОР. Во секој случај, подобрувањето на функционирањето на системот на стечај ќе зависи од ефективната примена на новите норми.

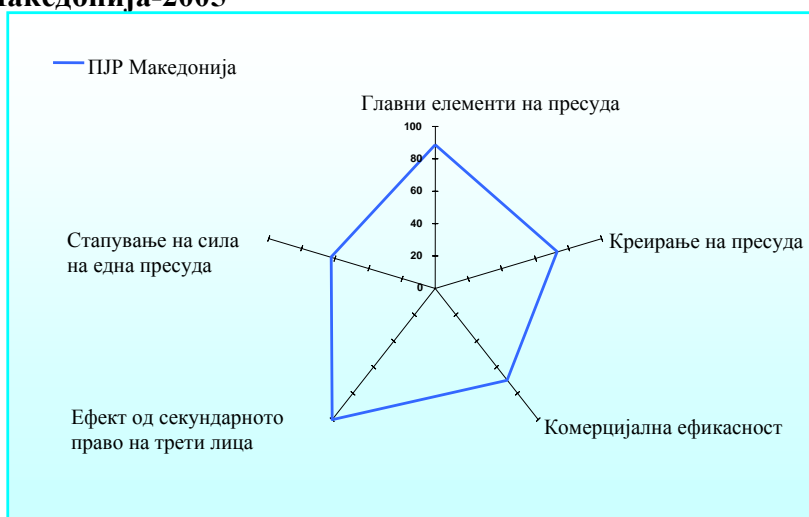
Обезбедени трансакции

Правниот режим кој се применува во поглед на обезбедените трансакции помина низ серија на реформи во последните неколку години, со што значително се подобрија условите под кои можеше да се добие и реализира обезбедување врз движен имот. Со донесување на Законот за договорен залог од 2003 година (изготвен со поддршка на Светската банка), се укина Законот за обезбедување на движен имот и права од 1998 година, и се воведоа редица позитивни елементи. Како резултат на тоа, денес може да се добие обезбедување врз сите видови на движен имот (за разлика од недвижниот имот), материјалните средства, хартиите од вредност, побарувањата и другите права. Обезбедувањето може да биде во владение (на пример, да се бара предавање гаранција на заемодавателот) или да не биде во владение. Регистрацијата во заложниот регистар е задолжителна за залогот кој не е во владение, додека кај залогот во владение оваа активност не е обврзна. Законот за договорен залог од 2003 година го отстрани ограничувањето во поглед на средствата кои би можеле да се дадат како обезбедување: во минатото, важечкиот Закон за извршна постапка забрануваше извршување врз средства кои должникот ги користи за деловни активности. Сега, извршноста е зајакната особено со можноста за само-помош и вонсудска реализација на побарувањата врз основа на нотарски заверен договор со кој е утврдено обезбедувањето. Регистарот на залог на движен имот и права е дел од системот на електронски регистри, административно вклопени во Централниот регистар на Републиката. Истиот започна да работи во октомври 1998 и беше целосно компетиран на 1 ноември 2000 година. Седиштето на регистарот е лоцирано во Скопје, со 31 локална служба низ земјата. Регистрацијата се врши со поднесување на барање, во кое се содржани детали во врска со подносителот на барањето, договорните страни, имотот кој е предмет на обезбедување, правната основа и износот на обезбедениот долг, како и список на

приложени документи, што мора да биде потпишано од подносителот на барањето, давателот и примателот на обезбедувањето (или нивните претставници). Документи кои се приложуваат кон барањето се: договор за залог, договорот за кредит, детален и конкретен опис и попис на заложените средства и соодветните овластувања и надлежности на договорните страни.

Сепак, остануваат одредени проблеми: обезбедените побарувања треба сеуште да се идентификуваат прецизно во договорот за обезбедување и во изјавата за регистрација, што може да не обезбедува договорна флексибилност која може да е потребна (како на пример, можност за пречекорување на салдото). Договорот за регистрација сеуште бара конкретен опис на заложените средства, со што се прави многу тешка наплатата на побарувањата преку идни средства. Ова ја прави комерцијалната ефективност на системот послаба отколку што би требало да биде, како што се гледа на графиконот даден подолу.

Анализа на сегашниот правен режим на обезбедени трансакции во ПЈР Македонија-2005

Напомена: Врвот на секоја оска претставува идеална оценка. Колку е поголема „мрежата“, толку повеќе правниот режим на обезбедените трансакции во земјата се приближува кон „основните принципи на законите за обезбедени трансакции“ на ЕБОР.

Извор: Преглед на обезбедени трансакции за 2005, ЕБОР

Телекомуникации

Секторот на комуникации во ПЈР Македонија, на прво место, е уреден со Законот за електронски комуникации од 2005 година и истиот го регулира Агенцијата за електронски комуникации (АЕК). АЕК беше основана со Законот за електронски комуникации, како независно регулаторно тело, надлежно за воведувањето и одржувањето на конкурентен пазар на телекомуникации. Поконкретно, АЕК е надлежна за утврдување на операторите со значителна пазарна моќ, управување со мрежата за интерконекции, регулирање на интерконекциите и цените за пристап, решавање на спорови и за управување со универзалните услуги.

Законот за електронски комуникации го продолжува трендот на хармонизација и имплементација на важните регулаторни одредби за комуникација на ЕУ и обезбедува модерна рамка во поглед на лиценцирањето, интерконекциите, универзалните услуги, тарифирањето и квалитетот на услугите. ПЈР Македонија е земја - кандидат за членство во ЕУ од декември 2005 и се обврза да го хармонизира домашниот комуникациски правен режим со оној на ЕУ.

Либерализацијата на јавните фиксни комуникациски мрежи и услугите беше закажана за јануари 2005, но истата беше одложена во очекување на подзаконските акти кои ги бара Законот за електронски комуникации. Додека од една страна властите се насочени кон реализирање на либерализацијата во 2006 година, од друга страна не постои јасен индикатор за тоа, кога истата фактички ќе настапи. Пенетрацијата на фиксната телефонија моментално е под 30% и истата почна да се намалува во севкупни бројки, заедно со меѓународниот тренд за замена со мобилната телефонија.

Во МакТел, главниот оператор во земјата, Унгарскиот оператор МАТАВ поседува 51%, а 47,1% поседува државата. Неодамна имаше најави и за намерата на Владата да го продаде својот удел, но изгледа дека не постои јасна стратегија или временска рамка за реализација на оваа намера.

Пазарот на мобилни комуникации го опслужуваат двајца оператори, МобиМак (ќерка-фирма на МакТел) и Космофон (ќерка-фирма на грчкиот ОТЕ), пазар кој доживеа силен пораст, моментално надминувајќи ја стапката на пенетрација во севкупната телекомуникација од над 50%.

Додека од една страна беше остварен напредок во реформата на телекомуникацискиот сектор на ПЈР Македонија, од друга страна претстои значителна натамошна работа во правец на целосна хармонизација со нормативната рамка на ЕУ. Европската комисија (ЕК) во својот *Аналитички извештај за мислењето во врска со барањето за членство во ЕУ поднесено од поранешната југословенска Република Македонија* (декември 2005) истакнува дека отворањето на пазарот било попречено со недостаток на заложби на политичко ниво, што заедно со лошо организираните регулаторни институции довело до одложување на воведувањето на неопходните мерки на либерализација. Од една страна Законот за електронски комуникации уредува низа недостатоци посочени од ЕК, особено во поглед на одложувањето на либерализацијата на пазарот, од друга страна ќе бидат неопходни значителни регулаторни интервенции со цел да се обезбеди целосна практична примена на рамката предвидена со секторската политика и законот. Додека основањето на АЕК претставува позитивен развој, Владата би требало да ја докаже својата заложба за создавање конкурентен пазар преку обезбедување на можноста АЕК да ги добие сите овластувања и ресурси неопходни за спроведување на регулаторната политика и за обезбедување на конкуренција во праксата.

АНЕКС 3: ЕКОЛОГИЈА

Согласно НЕАП 2, општите еколошки цели на ПЈР Македонија во следните 6 години се следните:

- Продолжување на процесот на приближување кон генералните еколошки начела на ЕУ, рамковното законодавство и конкретните директиви. Овој процес е во тек, што се гледа во донесување на законската рамка, подзаконските акти и земањето предвид на следната важна фаза која се фокусира на нивната имплементација.
- Обезбедување систем на интеграција на еколошките начела во останатите сектори, како средство за остварување на подобра политика, вклучувајќи го и обезбедувањето баланс меѓу економската ефективност и еколошката ефикасност, меѓу другото и преку концентрирање на можностите кои ги нудат економските инструменти.
- Обезбедување на административни структури, неопходни за ефикасен еколошки менаџмент. Оваа тема се фокусира на новите надлежности на локалната самоуправа, во рамките на тековниот процес на децентрализација и обрнува особено внимание на правилната поделба на надлежностите и одговорностите. Другата област од посебно значење е поврзана со можното воведување на други национални, регионални или локални структури, со цел да се подготви РМ целосно и без непотребно одлагање да ги искористи фондовите на ЕУ за изградба на еколошки капацитети и еколошки инвестициски проекти.
- Обезбедување платформа за ефикасна имплементација и реализација на еколошките барања, преку јакнење на капацитетот за ефикасен еколошки менаџмент на сите владини нивоа и преку обезбедување на тесна соработка меѓу органите на хоризонтално и вертикално ниво. Посебно се нагласува ниво на локалната самоуправа и на потребата за обезбедување на овие органи со практични упатства за начинот на вршење на сопствените надлежности во доменот на екологијата, подржувајќи ги на тој начин нивните напори за спроведување на еколошкото право во пракса и обезбедување на подобри еколошки услуги.
- Поттик за остварување повисока свест за еколошката одговорност во индустријата, заедно со носителите на еколошките услуги и други субјекти на полето на екологијата, на пример преку механизми како што се системот на интересен надзор на еколошкиот квалитет.
- Обезбедување на основа за добивање еколошки одржлив пристап кон работите кој ги интегрира еколошките аспекти во активностите на разните економски сектори, а истовремено обрнувајќи внимание на социјалните потреби и напори за постигнување на економски пораст.
- Разрешување на неопходните национални еколошки проблеми. При реализацијата на истото, се утврди дека давањето приоритети треба да биде во согласност со националните финансиски и економски проблеми.
- Подобрување на нивото на усогласеност со обврските според регионалните и меѓународните договори од областа на екологијата, каде ПЈР Македонија е договорна страна и има активно учество во меѓународните системи за заштита на природата.

Интервенциите на банката во земјата треба да ги подржат целите дадени погоре, особено во општинскиот и еколошкиот инфраструктурен сектор. Банката и досега ја подржуваше земјата во нејзините напори за разрешување на итните проблеми во градската инфраструктура, преку доделување кредит во 2000 година за финансирање на подобрувањето на инфраструктурата во градовите Куманово, Охрид/Струга, Струмица, Штип и Велес. Проектот е во фаза на имплементација.

Во мај 2006 година банката обезбеди обука на тема „Управување со еколошки ризици“ за деветте локални банки во земјата финансирани од ЕБОР.

Сите нови потфати на ЕБОР во ПЈР Македонија се во согласност со еколошката политика на банката и каде што е потребно, вклучуваат во себе инкорпорирање на еколошките акциони планови во правната документација, со цел да се опфатат темите истакнати во текот на скенирањето на еколошката состојба, а во согласност со надлежноста на банката за активна поддршка на здрав и одржлив еколошки развој преку своите инвестициони проекти.

АНЕКС 4: ОДБРАНИ ЕКОНОМСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

ПЈР Македонија	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
						<i>Проценка</i>	<i>Проекција</i>
Приход и расходи	<i>(Реална процентуална промена)</i>						
БДП	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,0	4,0
Бруто индустриски приход	9,4	-4,6	-0,8	5,1	-2,1	6,9	--
Бруто земјоделски приход	1,0	-10,8	-2,0	4,8	4,9	3,0	--
Вработување	<i>(Процентуална промена)</i>						
Работоспособно население (на крајот од годината)	0,6	6,3	-4,4	4,4	-3,3	6,9	--
Вработување (на крајот од годината)	0,8	9,0	-6,3	-2,9	3,0	8,0	--
	<i>(% од работоспособното население)</i>						
Невработеност (на крајот од годината)	32,1	30,5	31,9	36,7	37,2	36,5	--
Цени и плати	<i>(Процентуална промена)</i>						
Потрошувачки цени (годишен просек)	5,8	5,3	2,4	1,1	-0,3	0,1	2,0
Потрошувачки цени (на крајот од годината)	6,1	3,7	1,0	2,5	-1,9	1,3	2,0
Производни цени (годишен просек)	8,9	2,0	-0,9	-0,3	0,9	3,0	--
Производни цени (на крајот од годината)	7,9	-2,5	1,1	-0,2	1,3	2,9	--
Просечна месечна бруто плата во стопанството (годишен просек)	5,5	3,6	6,9	4,8	3,5	3,8	--
Владин сектор	<i>(Во % од БДП)</i>						
Општ јавен буџетски биланс	2,5	-6,3	-5,6	-0,1	0,7	0,3	-0,6
Општи јавни расходи	33,7	40,3	40,5	38,5	35,8	37,8	--
Општ јавен долг	53,2	51,6	49,6	45,7	44,3	47,6	--
Монетарен сектор	<i>(Процентуална промена)</i>						
Пари во оптик (М2 на крајот од годината)	24,4	66,3	-8,0	18,4	16,1	17,7	--
Домашен кредит (на крајот од годината)	-10,7	-11,5	28,8	14,1	20,0	16,7	--
	<i>(Во % од БДП)</i>						
Пари во оптик (М2 на крајот од годината)	17,7	29,8	26,3	30,2	33,3	37,6	--

Каматна стапка и менувачки курс	<i>(Во % годишно, на крајот од годината)</i>						
Основна камата на НБРМ	8,9	10,7	10,7	7,0	6,5	6,5	--
Меѓу-банкарска каматна стапка	7,2	11,9	14,4	5,8	7,9	8,5	--
Депозитна каматна стапка	10,7	10,0	9,2	6,7	6,5	5,2	--
Кредитна каматна стапка	19,0	19,2	17,7	14,5	12,0	12,1	--
	<i>(МКД за УСД)</i>						
Девизен курс (на крајот од годината)	65,3	69,2	58,6	49,9	49,4	48,9	--
Девизен курс (годишен просек)	65,9	68,1	64,7	54,3	50,0	48,5	--
Надворешен сектор	<i>(Во милиони УСД)</i>						
Тековна сметка	-69	-244	-358	-149	-415	-76	-300
Трговски биланс	-690	-526	-804	-848	-1.112	-1.052	-1.100
Извоз на стоки	1.321	1.155	1.112	1.363	1.672	2.040	2.300
Увоз на стоки	2.011	1.682	1.916	2.211	2.785	3.092	3.400
Странски директни инвестиции, нето	175	441	78	96	156	97	300
Бруто резерви, без злато (на крајот од годината)	700	760	730	890	980	1.401	--
Надворешен долг	1.548	1.494	1.641	1.831	2.034	2.253	--
	<i>(Во месеци на увоз на стоки и услуги)</i>						
Бруто резерви, без злато (на крајот од годината)	3,5	4,8	4,1	4,2	3,8	4,9	--
	<i>(Во % на извоз на добра и услуги)</i>						
Сервисирање на долг	11,5	14,7	17,2	14,8	12,2	8,9	--
Меморандум	<i>(Извршени деноминации, како што е наведено)</i>						
Население (на крајот од годината во милиони)	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	--
БДП (во милијарди денари)	236	234	244	251	265	276	293
БДП по жител (во УСД)	1.793	1.717	1.885	2.316	2.653	2.850	--
Учество на индустријата во БДП (во %)	18,1	17,5	17,2	17,6	16,5	17,0	--
Учество на земјоделието во БДП (во %)	10,0	9,8	9,5	9,7	9,8	9,7	--
Тековна сметка/БДП (во %)	-1,9	-7,1	-9,5	-3,2	-7,8	-1,3	-5,0
Надворешен долг-резерви (во милиони УСД)	848	734	911	941	1.054	852	--
Надворешен долг/БДП (во %)	43,2	43,5	43,5	39,5	38,3	39,5	--
Надворешен долг/извоз на стоки и услуги (во %)	94,6	106,9	120,0	108,8	100,6	93,1	--

АНЕКС 5: СКЛУЧЕНИ ПРОЕКТИ НА БАНКАТА

Заклучно со 31.05.2006 (во милиони евра)

Проект	Производ	Категорија во портфолиото	Средства на ЕБОР (во милиони евра)
Инфраструктура			210,5
<i>Општинска еколошка инфраструктура</i>			
1 Општински еколошки акционен програм	Кредит	Јавен	17,3
<i>Транспорт</i>			
2 Регионални патишта	Кредит	Јавен	40,0
3 Модернизација на цивилното воздухопловство	Кредит	Јавен	11,2
4 Рехабилитација на аеродромот Скопје	Кредит	Јавен	9,0
5 Надградба на системот на контрола на летови	Кредит	Јавен	10,7
<i>Енергетика</i>			
6 Пред-приватизација на ЕСМ	Капитал	Јавен	45,0
7 Интерконекција на преносот на струја меѓу ПЈР Македонија и Бугарија	Кредит	Јавен	40,5
8 Енергетски потсектор (вод за трансмисија Битола-Скопје)	Кредит	Јавен	17,3
<i>Природни ресурси</i>			
9 Нафтовод за сирова нафта Солун-Скопје	Кредит	Приватен	19,5
Финансиски институции			68,8
10 Инвестбанка	Кредит	Приватен	4,0
11 Тутунска банка	Конзорциски кредит	Приватен	7,0
12 Извозна и кредитна банка	Кредит	Приватен	5,0
13 Извозна и кредитна банка	Капитал	Приватен	3,1
14 Стопанска банка	Капитал	Приватен	11,7
15 Комерцијална банка	Капитал и Кредит	Приватен	7,7
16 СЕАФ – фонд	Капитал	Приватен	3,7
17 Програма за унапредување на трговијата (ПОТ)*	Гаранции	Приватен	6,5
18 Кредитна линија (повеќе-банкарска) за МСП	Кредит	Јавен	20,1
Мал бизнис			7,5
19 ПроКредит банка	Капитал	Приватен	7,5
Приватен корпоративен сектор			111,8
<i>Агробизнис</i>			
20 Мигрос - продавници за храна Скопје	Кредит	Приватен	10,1
21 Жито Лукс-мелница/пекара	Кредит	Приватен	8,0
<i>Телекомуникации</i>			
22 Итно проширување на мобилната мрежа	Кредит	Несуверен	14,0
23 Мактел	Кредит	Јавен	33,0
<i>Општи индустрии</i>			

24	Митал Стил Скопје – производство на челик	Кредит	Приватен	22,9
25	Мермерен комбинат Прилеп	Кредит	Приватен	5,0
26	Кимико Гардине (ПДИ) – производство на завеси	Капитал	Приватен	2,2
27	Алкалоид – фармација	Кредит	Приватен	4,9
28	Макстил – производство на челик	Кредит	Приватен	11,7
Регионални проекти (македонски удел вкупно)				5,1
ВКУПНО				403,7

* Заклучно со 31.05.2006, лимитите одобрени од ЕБОР за цели на потврда на трговските финансиски инструменти издадени од шест локални банки (Тутунска банка, Стопанска банка, Комерцијална банка, Инвест банка, Извозна и Кредитна банка, Еуростандард банка) изнесуваат вкупно 23,6 милиони евра. Бројката дадена за програмата претставува останат износ заклучно со крајот на мај 2006 година.

АНЕКС 6: ТЕКОВНИ ПРОЕКТИ

Тековни проекти заклучно со 31.05.2006
(само проекти со одобрен концепт и во понапредна фаза)

Проект	Опис	Приватен/ Јавен	Сектор	Средства на ЕБОР (милиони евра)
Корпоративен -Програма за локалните претпријатија за западен Балкан				6
МИК Свети Николе	Капитал	Приватен	Агробизнис	2
Витаминка Прилеп	Кредит	Приватен	Агробизнис	4
Природни ресурси				10
Рудници Злетово и Тораница	Кредит	Приватен	Природни ресурси	10
Финансиски институции				9
Тетекс-Кредитна и Тетовска банка	Кредит	Приватен	Финансиски институции	5
Тетекс-Кредитна и Тетовска банка	Капитал	Приватен	Финансиски институции	4
Инфраструктура				10
Проект за рехабилитација на водоводот/канализацијата во Скопје	Кредит	Јавен	Општинска и еколошка инфраструктура	5
Вкупно активни проекти во развој				30

Напомени:

1) Банката ќе продолжи да соработува со ЕИБ, ЕУ и Светската банка во развојот на енергетската, општинската и транспортната инфраструктура во земјата. Приоритет ќе се даде на инфраструктурни проекти со силна регионална димензија, кои го подржуваат процесот на стабилизација и асоцијација кон ЕУ и иницијативата за создавање на регионален енергетски пазар во југо-источна Европа.

2) Со владината стратегија за унапредување на регионализацијата на домашната економија се очекува да се потпомогне надградбата на општинската инфраструктура со која раководат општинските власти.

АНЕКС 7: ПРОГРАМИ ЗА ТЕХНИЧКА СОРАБОТКА НА ЕБОР

ПЈР Македонија – 1993/2005

Преглед на Фондот за техничка соработка и официјалното ко-финансирање на ЕБОР

- Вкупни финансиски обврски од фондови за техничка соработка и потпишани проекти за официјално ко-финансирањето
- Сценарио за во иднина
- Детален преглед на проектите за техничка соработка
- Детален преглед на (потпишани) проекти за официјално ко-финансирањето

Вкупни финансиски обврски од Фондовите за техничка соработка (ТС) и потпишани проекти за официјално ко-финансирање

- Почнувајќи од 1993, Банката е активна во доменот на соработката со мултилатерални и билатерални донатори, како во рамките на проекти за ТС (за кои вкупната вредност за периодот 1993-2005 достигна 12,7 милиони евра), така и на Официјалните иницијативи за ко-финансирање (каде што вкупниот износ на склучените проекти до крајот на 2005 година изнесува 116 милиони евра).
- Фонд за ТС: Четири донатори (Јапонија, Специјалениот регионален фонд за Балканот, САД и ЕАР) обезбедуваат повеќе од 70% од севкупниот акумулиран износ. Четири сектори имаа особена корист од Фондот за ТС на ЕБОР. Секторот за енергетика (ЕУР 4,5 милиони), деловниот и финансискиот сектор (ЕУР 3,8 милиони), транспортниот сектор (ЕУР 1,2 милиони) и секторот за телекомуникации (ЕУР 1,0 милиони) претставуваат повеќе од 80% од доделените средства. Други сектори кои имаа корист од техничката соработка беа производниот сектор, секторот на трговија, секторот на социјални услуги и градежниот сектор. Во 2005 година се подобри пристапот до кредити за мали и средни претпријатија (МСП) преку Програмата на ЕБОР за финансирање на МСП од западен Балкан. Дополнителна поддршка беше обезбедена и за програмите ТАМ и БАС. Канада, Европската агенција за реконструкција (ЕАР) и Ирска беа главните донатори. ЕАР вети 500.000 евра како помош за Инвестбанка заради развој на програмата за кредитирање на мали бизниси и 0,6 милиони евра за имплементација на Програмата деловни советодавни услуги. Од Канада е добиена помош за ЕБОР во унапредувањето на приватизацијата на јавното претпријатије за стопанисување со електрична енергија во сопственост на државата „Електростопанство на Македонија“ (ЕСМ).
- Официјално ко-финансирање: Двете МФИ се најголемите финансиери во јавниот сектор и со вкупен придонес од 80,3 милиони евра, покриваат 66% од севкупниот износ. ЕИБ претставува најголем финансиер со 60 милиони евра, по кој следи МФИ со 20,3 милиони евра. Останати финансиери се Португалија (10%), Швајцарија (9%), Германија (6%). Шведска додели 300.000 евра. Како и во 2004, така и во 2005 година ниеден проект не беше кофинансиран од официјални средства.

Средства за ТС и Донатори
Вкупни средства (1993-2005): 12,7 милиони евра

ДОНАТОР	Износ во евра
Јапонија	3.384.381
Специјален регионален фонд за Балканот (СРФБ)	2.757.932
САД	1.769.663
Европска агенција за реконструкција	1.280.000
Велика Британија	565.374
Италија (вклучувајќи ЦЕИ)	463.147
Холандија	468.163
Шведска	369.480
Германија	311.257
Тајван	299.663
Франција	208.900
Канада	395.339
Данска	150.000
Ирска	233.606
Швајцарија	68.383
Норвешка	16.763
ВКУПНО	12.742.051

Учество во официјалното ко-финансирање и донатори
Потпишани проекти – години на потпишување: 1999-2005
116,1 милиони евра

ДОНАТОР	Износ во евра
Европска Инвестициона Банка	60.000.000
МФК	20.297.908
Португалија	12.500.000
Швајцарија	10.500.216
Германија	7.087.160
Холандија	5.500.000
Шведска	300.000
ВКУПНО	116.185.284

Сценарио за во иднина: 2006-2007

- ПЈР Македонија ќе остане меѓу приоритетните земји за намален број на билатерални донатори.
- ЕАР започна со имплементацијата на својата стратегија. До 2008 година ќе завршат активностите на Агенцијата.
- Почнувајќи од 2005 година ПЈР Македонија е земја-кандидат за членство во ЕУ и, како таква, земјата ќе профитира од новооснованиот “Пред-пристапен инструмент на ЕУ (ППИ)” во периодот 2007-2013. ЕК треба сеуште да ги заврши

деталите од ППИ–програмата, но истата наведе дека сите претходни финансиски инструменти (вклучувајќи го ИСПА-инструментот за учество во финансирањето) ќе се спојат во еден, а планирањето и буџетирањето ќе се вршат на повеќе-годишна основа. Комисијата предвидува дека земјата-примател ќе управува целосно со програмите преку еден децентрализиран систем. Свкупните ефекти врз активностите на оперативна поддршка кои потпаѓаат под надлежност на ЕБОР треба сеуште да се утврдат. Во секој случај малку веројатно е дека мобилизацијата на средствата на ЕК ќе се оствари пред крајот на 2007, односно во почетокот на 2008 година.

- Во текот на последните месеци ЕБОР разгледуваше со донаторите предлог за основање на нов мултидонаторски фонд за Западен Балкан, вклучувајќи ја и ПЈР Македонија. Прелиминарните разговори се одржаа на донаторскиот состанок на ЕБОР во ноември 2006, каде неколку донатори ја замолија банката да продолжи со плановите да создаде нов фонд. Во јануари 2006, банката го презентира основниот документ и изврши детални секторски презентации со кои се истакнаа приоритетните потреби во регионот и можната помош од постоечките билатерални извори. Одлуката за основање на **новиот Мулти-донаторски фонд за Западен Балкан (МДФЗБ)** беше донесена на годишното генерално собрание на ЕБОР во Лондон (21-22.06.2006). Единаесет земји се согласија да обезбедат 10 милиони евра донаторски средства за новата иницијатива на ЕБОР, со цел унапредување на инвестициите во приватниот деловен сектор и развојот на инфраструктурата во земјите од Западен Балкан, вклучувајќи ја и ПЈР Македонија. Новиот мултидонаторски фонд ќе ја зајакне донаторската координација на ЕБОР во ПЈР Македонија и ќе ги прошири ресурсите кои ќе бидат достапни за поддршка на економскиот раст и регионалната соработка.

Во врска со поддршката, која веројатно ќе ја добие земјата од билатералните донатори, се добива следната конкретна слика:

Австрија

Австрија останува многу заинтересирана за сектори како управување со води и отпад. Се очекува Австрија да пристапи кон МДФЗБ.

Канада

ПЈР Македонија не се смета повеќе за земја од врвен приоритет. Канада формално се повлече во ноември 2005 година.

ЕАР

Согласно годишната програма за 2006, износот од 700.000 евра е зацртан за имплементација на заедничката ТАМ-иницијатива на ЕАР и ЕБОР.

Ирска

Ирска ќе се фокусира на напорите во рамките на МДФЗБ и ЕТЦФ. Од билатералниот фонд стојат на располагање многу ограничени извори на средства.

Италија

- Како и другите земји од западен Балкан, ПЈР Македонија се смета за приоритетна земја за Италија.
- Во рамките на *Фондот за развој на приватниот сектор во Западен Балкан во кооперација меѓу Италија и ЕБОР* постои сеуште нераспределен износ од 1,6 милиони евра за реализација на активности поврзани со МСП и МЕИ.
- Меѓу новите иницијативи развиени во 2005 во „Програмата на Италија/ЕБОР за кредитирање на претпријатија од западниот Балкан“ беа алоцирани италијански средства во износ од 12 милиони евра. Се работи за програма за поделба на ризикот и обезбедување капитал за поддршка на локалните претпријатија во регионот, вклучувајќи ја ПЈР Македонија.
- *Италијанскиот фонд за техничка соработка* би можел да се искористи за реализација на задачи од техничката соработка.

Јапонија

Во минатото Јапонија беше исклучително активен донатор во Македонија. Нејзините активности се пренасочуваат кон централна Азија и малку веројатно е дека ќе се обезбедат дополнителни средства за земјата.

Холандија

Холандија е подготвена да започне со обезбедувањето финансиска поддршка за реализација на задачи од техничката соработка и/или за инвестициите во земјата, под услов да постои јасен комерцијален интерес за Холандија. Се очекува Холандија да му пристапи на МДФЗБ.

Норвешка

ПЈР Македонија претставува земја од приоритетен интерес за Норвешка. Таа покажува особен интерес во енергетските и еколошките проекти и се очекува да пристапи кон МДФЗБ.

Шведска

Шведската влада (СИДА и Министерството за надворешни работи) е заинтересирана за јакнење на соработката во балканскиот регион. Во инфраструктурните проекти од поголем обем, СИДА би можела да остане активна на паралелна основа.

Швајцарија

Швајцарскиот *ЦТФ-фонд* беше проширен на крајот од 2005 година и ПЈР Македонија е во групата на земји од интерес, т.е. е дел од можните активности за учество во обезбедувањето инвестициски грантови. Преку еден таков инвестициски грант, швајцарските средства пружаат поддршка на имплементацијата на МЕАП во Куманово.

Велика Британија

Фондот на Велика Британија за ЈИЕ е речиси целосно распределен. Било какви нови средства ќе одат преку МДФЗБ.

САД

САД имаат силна програма за „економски раст“ (воглавно за поддршка на МСП) во ПЈР Македонија (вклучувајќи ја поддршката на СЕАФ и на ПроКредит банка).

Останати

Франција, Германија и Шпанија изразија интерес за приклучување кон МДФЗБ. Тие поседуваат неалоцирани средства за ТС кои би можеле да станат достапни за реализација на задачи во земјата. *Белгија, Данска, Грција, Португалија и Тајван* основаа фондови за ТС, на кои ПЈР Македонија ќе има право на нивно користење, па оттука истите се сметаат за потенцијални донатори во доменот на ТС, иако досега нивното учество беше спорадично, со исклучок на Тајван.

Детален преглед на проекти за ТС

Назив на проектот	Доделен износ во евра	Распределен износ во евра	Сектор
Студијата за локацијата и финален дизајн на аеродромот Скопје	195.399	195.399	Транспорт
Проект за дистрибуција на гас и проширување на гасната мрежа	150.000	150.000	Енергетика
Проект за дистрибуција на гас	41.314	41.314	Транспорт
Кредитна линија за МСП	5.113	5.113	Финансиски институции
Комерцијална банка	236.429	236.429	Финансиски институции
Контрола на воздушниот сообраќај: Y2K усогласеност (фаза 1)	45.500	45.500	Транспорт, архивирање
Контрола на воздушниот сообраќај: Y2K усогласеност (фаза 2)	117.841	117.841	Транспорт, архивирање
Консултантска програма за приватизацијата-прирачник за проценка, обука на проценители, менаџмент и процедури	198.756	198.756	Општински/социјални услуги
Консултантски проект во туризмот-промоција и маркетинг	56.551	56.551	Комерција, туризам
Македонски пошти - изготвување на тендерска документација	162.856	162.856	Телекомуникации
Телекомуникации и пост-институционален развој-програма за управување со промени	14.486	14.486	Телекомуникации
Енергетски под-секторски проект-единица за проектен менаџмент во ЕСМ	136.388	136.388	Енергетика
Македонски пошти-студија за меѓународниот сообраќај	32.918	32.918	Телекомуникации
Консултантска програма за приватизацијата-политика на конкурентност, право и реформи	41.370	41.370	Општински/социјални услуги
Консултант за кредитна документација за Комерцијална банка	44.233	44.233	Финансиски институции

Стопанска банка-финансиска и оперативна ревизија (фаза 1)	349.954	349.954	Финансиски институции
Заем за енергетскиот сектор (ЕСМ) – комерцијално сметководство и финансиски извештаи	314.542	314.542	Енергетика
Македонски телекомуникации – корпоративна стратегија и организациски развој	121.956	121.956	Телекомуникации
Програма за институционална реформа и правен развој во Македонски телекомуникации	248.596	248.596	Телекомуникации
Македонски телекомуникации – менаџмент на промени	164.645	164.645	Телекомуникации
Македонски телекомуникации – финансии, сметководство и фактурирање	294.858	294.858	Телекомуникации
Кредитна линија за мали и средни претпријатија – пакет на средства за помош	323.722	323.722	Финансии, бизнис
Проект за дистрибуција на гас и проширување на гасната мрежа	128.795	128.795	Енергетика
Телекомуникации и постинституционален развој - програма за менаџмент на промени	16.763	16.763	Телекомуникации
Подготвителна програма за приватизацијата	79.357	79.357	Општински/социјални услуги
Контрола на воздушниот сообраќај: усогласеност со Y2K (2) – компјутери	100.306	100.306	Транспорт, архивирање
Контрола на воздушниот сообраќај: усогласеност со Y2K (2) – радарски дисплеј	120.000	120.000	Транспорт, архивирање
Програма за помош во приватизацијата – приватизација на медиумите	119.280	119.280	Општински/социјални услуги
Длабинска анализа за животната средина - Комерцијална банка	41.618	41.618	Финансиски институции
Тренинг-програма: заштеда на енергија	25.671	25.671	Енергетика
Македонски телекомуникации – финансии, сметководство и фактурирање	47.835	47.835	Општински/социјални услуги

Комерцијална банка: длабинска анализа и изготвување деловен план	93.108	93.108	Финансиски институции
Помош во оценката на енергетските закони во ПЈР Македонија	69.511	69.511	Енергетика
Општинска и еколошка акциона програма во ПЈР Македонија – идеен проект	179.936	179.936	Инфраструктура
Извозно и кредитна банка: експерт за продажба	138.392	138.392	Финансиски институции
Заобиколница Скопје, ревидирана физибилити- студија	304.023	304.023	Инфраструктура
Општинска и еколошка акциона програма за ПЈР Македонија	1.750.000	1.452.046	Инфраструктура
Услуги на деловен консалтинг, БАС-програма на Балканот-директор на програмата, Крис Руд	38.015	38.015	Бизнис
Извозна и кредитна банка: Директор за деловен развој	208.366	208.366	Финансиски институции
Изградба на пречистителна станица за Штип/Велес	19.600	17.780	Инфраструктура
Изградба на пречистителна станица за Штип/Велес	19.600	17.890	Инфраструктура
ПЈР Македонија, Обнову- вање на знаењето, курсеви за контрола на летање	235.408	235.408	Инфраструктура
ПЈР Македонија, курсеви за контрола на летање	58.433	58.433	Инфраструктура
ТАМ - Огражден	60.000	16.640	Бизнис
Проект за изградба на регионални патишта во ПЈР Македонија - паневропски коридор X - ревидирана физибилити студија	47.586	47.586	Инфраструктура
Смоквица-Гевгелија: надзорен консултант на заемодаватели	120.000	40.133	Инфраструктура
ПЈР Македонија : студија за институционално планирање и проектирање на патишта	199.400	0	Инфраструктура
Извозна и кредитна банка: стратешки експерт	85.300	85.300	Финансиски институции
Иницијала длабинска анализа од страна на Pilux & Danrex	11.847	11.847	Бизнис
Сектор за осигурителен надзор во ПЈР Македонија	99.120	39.562	Финансиски институции

Општинска и еколошка акциона програма	1.480.500	1.112.723	Инфраструктура
ТАМ-програма - Фустеларко Борец	48.400	36.754	Бизниси
Посредник за набавки: имплементација на системот на национална платежна картичка	20.680	20.680	Финансиски институции
Проект за надградба на цивилното воздухопловство во ПЈР Македонија - помош во спроведувањето на проектот	300.000	180.698	Инфраструктура
Реплек	18.384	18.384	Бизниси
Консултантски услуги за проектот за трансмисиона линија во ПЈР Македонија	49.999	42.566	Енергетика
Проект за изградба на регионални патишта - институционална студија	47.924	47.924	Инфраструктура
Пазарна студија за Кимико Гардине	11.146	11.146	Бизнис
БАС-програма во ПЈР Македонија: рамка	99.981	69.849	Бизнис
Кимико Гардине: анализа на правната рамка	5.800	5.040	Бизнис
Кимико Гардине: пре-регистрација	3.500	0	Бизнис
Проект за изградба на регионални патишта во ПЈР Македонија: еколошки надзор	90.334	0	Инфраструктура
Банка за микрофинансирање во Македонија - основање	1.015.125	811.267	Мали бизниси
Банка за микрофинансирање во Македонија-основање	543.855	543.855	Мали бизниси
Еколошка БАС програма во ПЈР Македонија	686.585	0	Бизниси,Екологија
Банконг консалтинг-програма за финансирање на МСП во западен Балкан-ЕАР	460.000	0	Финансиски институции
Шорбанк-програма за финансирање на МСП во западен Балкан-ЕАР	10.775	0	Финансиски институции
ЛФС Финансиски системи-програма за финансирање на МСП во Западен Балкан-ЕАР	10.775	0	Финансиски институции

Банк академи - програма за финансирање на МСП во западен Балкан-ЕАР	10.775	0	Финансиски институции
ПЈР Македонија: помош за ТТК (ТЕБ и ТКБ) со реорганизација	49.500	0	Финансиски институции
ТАМ - ИГМ Trade	60.000	0	Бизниси
ТАМ – Адинг АД	60.000	0	Бизниси
ВКУПНО	12.798.735	9.931.914	

Детален преглед на проекти на официјалното ко-финансирање

Назив на потфат	Назив на организација	Вид на финансиер	Назив на земја	Назив на производ	Износ во ЕУР	Година на потпишување
СЕАФ-ПЈР Македонија	ДЕГ	Билатерални финансиски институции	ГЕРМАНИЈА	Капитал	2.087.160	1999
СЕАФ-ПЈР Македонија	Меѓународна финансиска корпорација	МФК	САД	Капитал на МФИ	2.087.160	1999
Алкалоид АД	Меѓународна финансиска корпорација	МФК	САД	Кредит на МФИ	8.700.000	1999
Општинска и еколошка акци- она програма (МЕАП) во ПЈР Македонија	БМЗ	Државен донатор	ГЕРМАНИЈА	Грант	5.000.000	2000
Општинска и еколошка акци- она програма (МЕАП) во ПЈР Македонија	Државен секретаријат за економија	Државен донатор	ШВАЈЦАРИЈА	Грант	10.500.216	2000
Стопанска банка АД Скопје (акционерски влог-портаж)	Меѓународна финансиска корпорација	МФК	САД	Капитал на МФИ	7.680.748	1999
Кредит за МСП од САД/ЕБОР за ПроКредит банка (ПЈР Македонија)	ФМО (Холандско друштво за финансирање на развојот)	Билатерална финансиска институција	ХОЛАНДИЈА	Паралелен кредит	5.500.000	2003
Проект за регионални патишта во ПЈР Македонија	Европска инвестициона банка	МФК	ЛУКСЕМБУРГ	Кредит на МФИ	60.000.000	2002
ПЈРМакедонија: проект за над- градба на цивилното воздухопловство	СИДА	Државен донатор	ШВЕДСКА	Грант	300.000	2003
Стопанска банка: зголе- мување на капиталот II (акционерски капитал-портаж)	Меѓународна финансиска корпорација	МФК	САД	Капитал на МФИ	1.830.000	2002
Вкупно:					116.185.284	

1. Мултилатерална помош

ЕУ

Европската Унија е најголемиот донатор во ПЈР Македонија, што е поврзано со македонска перспектива за членство во Европската Унија на среден рок. Во првата половина на 90-те години помошта на ЕУ беше обезбедена преку програмите Хуманитарна помош на Европската заедница - ХПЕЗ, ФАРЕ, и ОБНОВА. Хуманитарна помош на Европската заедница обезбедуваше хуманитарна помош, ОБНОВА обезбедуваше помош во реконструкцијата и обновата, додека ФАРЕ се фокусираше на институционалната изградба и прекуграничната соработка со Република Грција. Од 1992 година до денес, севкупната помош на ЕУ за ПЈР Македонија изнесува повеќе од 700 милиони евра.

Помошта на Европската Унија обезбедена преку КАРДС програмата за периодот 2002 - 2005 изнесуваше 153,5 милиони евра. Износот претставува збир на средствата алоцирани во рамките на годишните акциони планови за 2002-2005, а КАРДС-програмата за 2006 (ЕУР 30,5 милиони) беше донесена од Европската Комисија и наскоро следи потпишување на Спогодбата за финансирање. Почнувајќи од јануари 2002 година Европската агенција за реконструкција беше задолжена со имплементацијата на програмата, како и на незавршените проекти од ФАРЕ програмата. Основни области на помош на ЕУ во ПЈР Македонија се: правда и внатрешни работи, економски и социјален развој, стабилизација на демократијата, еколошки и природни ресурси и изградба на административни капацитети.

Додека националната КАРДС програма се фокусираше на подршката на земјата, регионалната КАРДС програма е насочена кон унапредување на соработката меѓу сите земји во регионот на хоризонтално ниво, како дополнување кон националната КАРДС програма. Средствата кои стоеја на располагање преку регионалната КАРДС програма (2002-2004) изнесуваа 197 милиони евра, а буџетираниите средства во рамките на регионалната КАРДС програма за (2005-2006) беа во висина од 85 милиони евра. Како што е наведено во Регионалниот стратешки документ за 2002-2006, главни области на интервенција се: интегрираното управување со границата, стабилизацијата на демократијата, институционалната изградба, развојот на можности за изградба на регионална инфраструктура, правда и внатрешни работи, развојот на приватниот сектор и регионалната прекугранична соработка. Од 2007 година ПЈР Македонија, како земја-кандидат, ќе профитира од ППИ (пред-пристапен инструмент).

ЕАР

Европската агенција за реконструкција (ЕАР) беше основана во 2000 година со задача да управува со основните програми за помош на ЕУ во Србија и Црна Гора (Република Србија, Република Црна Гора, Косово под управа на ОН) и ПЈР Македонија. Оперативниот центар во Скопје е отворен на почетокот од 2002 година.

После иницијалниот период на силна инволвираност во обновата и реконструкцијата на инфраструктурата, денес Агенцијата се фокусира претежно во доменот на изградбата на институционални капацитети во клучните области на европскиот *acquis communautaire* (судство и основни човекови права, правда, слобода и безбедност на човекот, екологија, земјоделие и рурален развој, финансиска контрола, социјална политика и вработување, деловна и индустриска политика, како и други области на *acquis communautaire*).

Портфолиото на ЕАР во ПЈР Македонија изнесува 320 милиони евра, вклучувајќи износ од 28 милиони евра од КАРДС програмата за 2006. Портфолиото вклучува проекти финансирани со КАРДС програмата (2001-2005), ФАРЕ програмата (1997-2000) и Програмата за итен одговор (2001). Над 85% од средствата со кои управува Агенцијата се предмет на склучени договори, а 71 % од средствата се распределени.

Се очекува годишната КАРДС програма за 2006 да биде официјално одобрена со потпишувањето на Спогодбата за финансирање кон средината на 2006. Со буџет од 28 милиони евра, годишната КАРДС-програмата за 2006 ќе ги подржува следните сектори: судство, полиција, изградба на административни капацитети, децентрализација, трговија, инфраструктура, екологија, вработување.

ЕБОР оствари извонредна соработка со ЕАР, особено на полето на транспортот и подршката на МСП. Како дополнение на непосредната соработка, ЕАР реализира редица проекти кои би можеле да доведат до потфати на ЕБОР во иднина, како што е подршката обезбедена за Министерството за транспорт во врска со националниот Фонд за патишта и Македонија пат.

ЕВРОПСКА ИНВЕСТИЦИОНА БАНКА

Европската инвестициона банка (ЕИБ) започна со својата работа во ПЈР Македонија во 1998 со потпишување на Протоколот за финансиска соработка меѓу ЕИБ и ПЈР Македонија, според кои ЕИБ започна со доделување кредити спрема ПЈР Македонија како јавен заемопримател. Соработката беше понатаму надградена во 2000 година со потпишување на Рамковната спогодба, која нуди можности за реализација на проекти од општ интерес во основната инфраструктура, но и во други битни области кои се од витално значење за ПЈР Македонија. Почнувајќи од 1998 година, помошта на ЕИБ во ПЈР Македонија (163 милиони евра) беше насочена кон подобрување на транспортниот и енергетскиот сектор, како и кон развојот на МСП. ЕИБ ги развива своите активности претежно на проектна, а помалку на програмска основа.

Помошта во транспортниот сектор изнесува 130 милиони евра за два патни проекта: Патен проект 1 (потпишан во јули 1998, 70 милиони евра), вклучувајќи ја изградбата на две секции од автопатната мрежа на релација Скопје-Тетово и Стоби-Демир Капија кој е веќе завршен и Патен проект 2 (потпишан во јули 1999, 60 милиони евра) за изградба на заобиколницата кај Скопје. ЕБОР учествува во финансирањето на Патниот проект 2.

ЕИБ исто така е во тесна соработка со ЕБОР во енергетскиот сектор во ПЈР Македонија. Во декември 2003 година ЕИБ додели кредит во износ од 13 милиони евра во полза на проектот „Електрични подстанции на ЕСМ“, подржувајќи го инвестициониот план на ова национално електро-стопанско претпријатије за обнова на потстананиците и соодве-

тните трансмисиони водови, а ЕБОР ја финансира приватизацијата на старото електро-стопанско претпријатије интегрирано на вертикална основа, како и изградбата на нова интерконекција за пренос на струја меѓу ПЈР Македонија и Бугарија.

Во 2001 година ЕИБ и додели на Владата глобален кредит за МСП во износ од 20 милиони евра. Со кредитот се подржуваат мали и средни инвестиции во приватниот деловен сектор, како и инфраструктурни проекти на општините. Глобалниот АПЕХ – кредит се имплементира преку локалните банки. Заклучно со октомври 2005 година беше инвестиран вкупен износ од 20 милиони евра, со што проектот заврши успешно.

Полего на идната соработка зависи од стратешките приоритети на Владата, членството во ЕУ, како и Корпоративниот оперативен план на ЕИБ за периодот 2005-2007.

МЕЃУНАРОДЕН МОНЕТАРЕН ФОНД

ПЈР Македонија пристапи во членство на ММФ во декември 1992 година. По донесувањето на последната национална стратегија на ЕБОР во јули 2004, во август 2005 година беше договорен нов стендбај-аранжман со ММФ во вредност од 51,7 милиони долари во форма на специјални права на влечење. Првото разгледување на програмата на ММФ заврши во април 2006 година.

Новиот стендбај-аранжман ќе се фокусира на реформите во здравството, судството, и пазарот на трудот. Програмата содржи квантитативни критериуми и индикативни цели. Истите содржат лимитирање на буџетскиот дефицит и задолженоста, како и на платите во државните органи и на јавниот долг. Исто така, ММФ бара од ПЈР Македонија да донесе редица мерки за подобрување на банкарската супервизија, вклучувајќи построги норми, услови и обврски на известување.

Банката беше во тесна соработка со ММФ во планираниот пристап кон општинското кредитирање и вршеше редовна размена на мислења во врска со реформите во енергетскиот сектор, како и во доменот на владината помош на приватните претпријатија.

СВЕТСКА БАНКА

ПЈР Македонија е членка на Светската банка од 1993 година. Мисијата на Светската банка во ПЈР Македонија се фокусира на промоцијата и подршката во создавањето на работни места, како и подобрувањето на услугите и потрагата по можности за изградба на капацитети, развој на човекови ресурси и инвестиции во инфраструктурата.

Почнувајќи од 1994 до денешен ден, Светската банка одобрила 760 милиони УСД за 46 проекти во ПЈР Македонија. Со кредитите се подржаа проекти во земјоделието, здравството, образованието, доменот на приватното финансирање и други сектори. Со овие проекти се успеа да се намали значително финансирањето преку грантови од страна на други донатори.

Вкупниот износ на кредити во рамките на т.н. сценарио за највисок износ („high-case scenario“) од Стратегијата за помош на земјата за периодот 2004-2006 изнесува 165 милиони УСД, како еден вид на мултисекторска помош во инфраструктурата, приватниот сектор, законодавството и правосудството, јавната администрација, образованието, социјалниот и здравствениот сектор како и буџетската поддршка.

Светската банка започна со подготвителна работа на новата Национална стратегија за партнерство за периодот 2007-2010. Програмата ќе се насочи на две широки цели: (1) поддршка на структурните реформи за унапредување на развојот и вработеноста и (2) потпомагање на пристапот кон ЕУ.

ЕБОР ги координираше своите активности со МБОР, како на ниво на посебни донаторски работни групи и соработка во доменот на развојот на регионална транспортна мрежа, така и на полето на реформите на енергетскиот сектор и подобрувањето на деловната клима во ПЈР Македонија.

МФК

До денешен ден, МФК обезбеди над 90 милиони УСД директни финансиски средства. МФК инвестираше во текстилната, фармацевтската, телекомуникациската индустрија, производството на машини за стакло, челичната индустрија, туризмот и финансискиот сектор во ПЈР Македонија. Проектите опфаќаат широк дијапазон на сектори (финансии, општа индустрија, телекомуникации). Банката и МФК учествуваа во финансирањето на проектот за приватизација на Стопанска банка преку Народната банка на Грција, како стратешки инвеститор, како и во модернизацијата на локалното фармацевтско претпријатие Алкалоид. Двете меѓународни финансиски институции зедаа учество во обезбедувањето капитал за СЕАФ, еден локален капитален фонд и во ПроКредит банка, институција за микро-финансирање. МФК ќе продолжи со поддршката на МСП, приватизираните извозно-ориентирани претпријатија и инфраструктурниот сектор.

2. Билатерална помош¹

ГЕРМАНИЈА

Во периодот 1993-2006 ПЈР Македонија доби 147 милиони евра помош преку германските средства за развој на соработката, од кои 95 милиони евра беа финансиска соработка и 52 милиони евра техничка соработка.

На полето на финансиската соработка, помошта од Германија се фокусираше на: екологијата (особено водоснабдувањето и третманот на отпадни води), децентрализацијата и општествена инфраструктура, (вклучувајќи ги општините, професионалната обука, јакнењето на граѓанското општество), економските реформи и развојот на пазарна економија (вклучувајќи го банкарскиот сектор, МСП, модернизацијата на земјоделието, приближувањето кон ЕУ).

¹ Над 20 земји обезбедија разни видови економска помош за ПЈР Македонија во последните 10 години. Со цел да се илустрира оваа значајна поддршка, некои од најголемите донатори, кои обезбедија годишна помош од над 10 милиони евра се презентирани во овој стратешки документ (по алфаветски редослед на земјите).

Преку техничката соработка Германија обезбедуваше поддршка за широк спектар области: услуги во примарното здравство, обнова на наводнувањето и на системите за водоснабдување, планирање на сообраќајната инфраструктура, започнувањето приватен бизнис, подобрување на системот на контрола на прехранбените производи, нова економска легислатива, секторот за води, земјоделието, заштитата на потрошувачите, професионалната обука и приближувањето кон ЕУ.

Последниот Протокол потпишан во април 2005 година ја утврдува финансиската и техничката соработка меѓу Германија и ПЈР Македонија за периодот 2005 до 2007 во следните тематски области: (1) водоснабдување, третман на отпадни води и заштита на човековата околина; (2) демократизација/граѓанско општество и (3) економски реформи/изградба на пазарна економија.

ЈАПОНИЈА

Јапонија започна со давањето билатерална помош 1995 година и останува да биде битен донатор за ПЈР Македонија. Помошта во грантови и планот на помош во грантови на општинско ниво започнаа да се имплементираат во 1995 и 1996 година, додека соработката на полето на техничката помош започна во 2003 година.

Почнувајќи од 1995 година, Јапонија обезбедува помош во грантови преку повеќе инструменти во износ од над 10 милијарди јени и тоа преку: (i) општа помош во грантови (здравствен сектор, транспорт, поддршка на платниот биланс, образование, невладини организации); (ii) помош со грантови во културата; (iii) итна помош и (iv) помош за зголемување на производството на храна.

Во 1996 година јапонската влада започна со помош во форма на грантови за така наречените „Grass Roots“ проекти. До денес се имплементирани 91 проект во вкупен износ од околу 468 милиони јени (околу 3,4 милиони евра).

Во 2003 година, Јапонската банка за меѓународна соработка (ЈБМС) одобри 9,7 милијарди јени (околу 72 милиони евра) за изградба на хидросистемот Злетовица, кој се состои од: изградба на брана со пропратни објекти и водоводна мрежа, системи за наводнување на земјоделско земјиште и изградба на 3 хидроелектрани.

Во 2003 година Јапонската агенција за меѓународна соработка (ЈАМС) донесе среднорочен план за техничка соработка меѓу Јапонија и ПЈР Македонија. Како приоритетни области за соработка во документот се утврдени здравството, управувањето со водоснабдувањето, промоција на индустријата, образованието и контролата на загадувањето. Согласно ревизијата на среднорочниот план за 2005 година, оваа агенција ќе прими учесници за обука во Јапонија, ќе изврши испраќање на експерти и ќе обезбеди опрема во следните приоритетни области: унапредување на пазарната економија, сигурност и безбедност на човекот и заштита на околината (управување со водоснабдувањето). Од 1996 година, во рамките на овој домен Јапонија обезбеди средства во износ до 2,2 милијарди јени.

Политичкиот дијалог меѓу двете влади ја утврдува и можноста за испраќање деловни делегации во Јапонија, да организира семинари и саеми преку организацијата за надворешната трговија (Јапонска организација за надворешна трговија-ЈОНТ).

ХОЛАНДИЈА

Кралството на Холандија е најголем билатерален донатор од ЕУ во ПЈР Македонија. Со оглед на статусот на ПЈР Македонија како пост-конфликтна земја во транзиција на патот кон нејзина интеграција во Европа, ПЈР Македонија се смета за посебна партнерска земја за Холандија. Дополнително кон тоа, ПЈР Македонија е дел од групацијата Холандска светска банка/ММФ.

Во рамки на полу-годишниот стратешки план за развој на соработката меѓу ПЈР Македонија и Холандија во периодот 2005-2008, беше утврден следниот стратешки придонес: евро-атланска интеграција, подобро државно управување (политичко и економско) и зголемен економски и социјален развој.

Помошта на Холандија во ПЈР Македонија се состои, меѓу останатото, во подршка на платниот биланс со цел да се помогне процесот на структурно прилагодување на земјата, како и да се подржат проекти во образованието, руралниот и културолошкиот развој. Холандија е веќе исклучително активна во приватниот сектор преку подршка на Македонската фондација за развој на претпријатија во износ од 5,7 милиони евра и преку подршката на македонската ПроКредит банка во износ од 5,5 милиони евра.

На полето на подобрувањето на државничкото управување, Холандските проекти опфаќаат 3 области: јавни финансии, децентрализација и владеење на правото. Во доменот на јавните финансии, основните активности се канализираат преку доверителениот фонд на Светската банка.

Холандската Програма за економска соработка (ПСО) претставува помош насочена кон подршка на процесот на транзиција кон пазарна економија во 11 земји од источна Европа, преку трансфер на холандски деловни стручни знаења, технологија, добра и услуги во секторите во кои Холандија е меѓу водечките земји во светот. Преку нејзината програма во ПЈР Македонија беа финансирани 29 проекти во вкупен износ од 16,7 милиони евра.

СОЕДИНЕТИ АМЕРИКАНСКИ ДРЖАВИ

Мисијата на САД во ПЈР Македонија се реализира преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД), Стејт Депарментот и преку стручни лица од повеќе поважни владини органи и агенции на САД.

Мисијата на УСАИД во земјата работи во следните 3 основни области: потпомагање на забрзан економски пораст, подршка на развојот на демократски институции и помагање на образованието на Македонците за потребите на модерната економија. Почнувајќи од 1993 година, американскиот народ инвестирал преку УСАИД во ПЈР Македонија повеќе

од 450 милиони долари. Буџетот на мисијата за 2006 изнесува 31,4 милиони долари кои се имплементираат преку повеќе од 20 проекти.

Економски пораст

Подобрувањето на стапката на вработување во Македонија претставува основна цел за мисијата на УСАИД. УСАИД се фокусира на МСП со цел да се развијат локални и извозни пазари, како и да им се помогне на МСП во прифаќањето на информатичка технологија, која ќе ја подржи нивната конкурентност и нивниот пораст.

УСАИД и помогна на ПЈР Македонија да стане членка на Светската трговска организација (СТО) во април 2003 година и ја подржува Владата на ПЈР Македонија во хармонизирањето на законите и праксата со обврските од членството во СТО. УСАИД и помогна на ПЈР Македонија да изготви нов Закон за трговски друштва, кој ќе биде компатибилен со деловното право на Европската Унија, а го потпомага и воведувањето на основните принципи на корпоративниот менаџмент. УСАИД исто така обезбедува помош за подобрување на севкупната клима за развој на приватниот сектор и ја потпомага Владата во развојот на стандарди и капацитети за создавање на Е-влада.

Севкупните обезбедени средства за поддршка на економскиот пораст на земјата (вклучувајќи ја 2006) изнесуваат: (1) 24,6 милиони УСД за подобрување на конкурентноста на фирмите од приватниот сектор; (2) 9,6 милиони УСД за подобрување на инвестиционата клима и (3) 1,7 милиони УСД за јакнење на банкарските и небанкарските финансиски институции.

Ко-финансирање со ЕБОР: Фонд за помош на мали претпријатија (СЕАФ), како фонд за капитал за деловни активност и ПроКредит банка: нова банка за микро-финансирање во ПЈР Македонија.

Демократски институции

УСАИД го потпомага Парламентот за да биде поодговорен и поефикасен, истовремено охрабрувајќи го дијалогот меѓу раководствата на политичките партии и електоратот. УСАИД е исто така силен подржувач на децентрализацијата и ја потпомага локалната самоуправа со цел да стане поефективна и поотворена. USAID обезбеди 39.4 милиони УСД за зголемување на учеството на граѓаните во процесот на донесување политички и општествени одлуки, за зголемување на степенот на владеење на правото и за остварување на поефективно, поотворено и поодговорно владеење.

Образование

УСАИД го подржува високиот квалитет на образование на сите нивоа. Агенцијата обезбеди 23,7 милиони долари за јакнење на човечките капацитети преку програми за насочено образование и 3,7 милиони долари за повеќе-секторски програми. Покрај инсталирањето компјутери во лаборатории, Агенцијата им помага на наставниците и учениците во користењето на информатичката и комуникациската технологија во основните и средните училишта. „Broadband“ пристапот на интернет беше обезбеден за сите училишта и општини во земјата и како резултат на тоа ПЈР Македонија беше именувана како првата „безжична“ земја. Во 2005 година УСАИД обезбеди и обука во основите на информатичката технологија за 6.000 наставници во основното и средното

образование, со цел да им се помогне да ги искористат предностите на новите информатички и телекомуникациски технологии, како и од пристапот на интернет во училиштата.

Во наредниот период УСАИД планира да обезбеди околу 30 милиони УСД годишно за поддршка на економскиот раст на земјата, јакнење на демократијата и зголемување на транспарентноста и одговорноста во демократските институции, подобрување на основното образование и поодржливо истакнување на потребите на земјата.

ИТАЛИЈА

Италијанската влада обезбеди поддршка за ПЈР Македонија во области од голема важност за економскиот и општествениот развој, како на пример здравството, заштитата на водите и човековата околина, инфраструктурата, подршката на МСП, како и итната хуманитарна помош за време на косовската криза. За таа цел, алоцирани се околу 25 милиони евра во периодот од 1999 до 2001 година.

Како голем поддржувач на развојот на приватниот сектор, италијанската влада одобри кредитна линија од 12,7 милиони евра насочена кон поддршка на увозот на стоки и услуги од Италија. Во следниот период се планира да се одобри уште една кредитна линија од 10 милиони евра за поддршка на МСП. Исто така во 2004 беа обезбедени 1,3 милиони евра за економска обнова на поранешните кризни подрачја.

Италија е еден од ретките донатори активни во здравствениот сектор. Во 1999 година беше обезбедена поддршка која се состоеше од грант од 1,2 милиони евра и кредит од 2,6 милиони евра насочен кон подобрувањето на услугите во здравството преку рационализација на системот на управување и модернизација на биомедицинскиот технолошки парк.

Исто така, Италија обезбеди значителна поддршка за ПЈР Македонија во следните области: земјоделие, екологија, образование, култура, децентрализација, поддршка на етнички групи и Е-влада.